

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Rozpad státu jako příčina vzniku mezinárodního
terorismu - Afghánistán**

Slavomír Slaninka

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Rozpad státu jako příčina vzniku mezinárodního

terorismu - Afghánistán

Slavomír Slaninka

Vedoucí práce:

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Rád bych touto cestou vyjádřil poděkování PhDr. Lindě Piknerové Ph.D. za úvodní rady k této bakalářské práci.

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	1
1 ÚVOD	1
2 TEORETICKÝ ZÁKLAD.....	5
2.1.1 Teorie státu	5
2.1.2 Rozpadající se/Rozpadlý stát	7
2.2.1 Terorismus	8
2.2.2 Mezinárodní terorismus.....	9
2.3 Vztah mezi rozpadlým státem a mezinárodním terorismem	10
3 AFGHÁNISTÁN	11
3.1 Afghánistán na pokraji rozpadu (sovětská okupace).....	14
3.2 Období občanských válek.....	21
3.3 Tálibán	25
3.4 Al-Káida	32
3.5 Analýza získaných poznatků	38
4 ZÁVĚR	40
5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	43
5.1 Knihy a články.....	43
5.2 Internetové zdroje	44
6 RESUMÉ	46

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

BIS	Bezpečnostní informační služba
CIA	Ústřední zpravodajská služba (Central Intelligence Agency)
FBI	Federální úřad pro vyšetřování (Federal Bureau of Investigation)
ISI	Pákistánská tajná služba (Inter-Services Intelligence)
LDSA	Lidová demokratická strana Afghánistánu
NATO	Severoatlantická aliance (North Atlantic Treaty Organization)
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
USA	Spojené státy americké (United States of America)

1 ÚVOD

Oblast Afghánistánu prošla za svou historii velmi bouřlivým vývojem, do kterého se promítal vliv různých kultur a států. Nejpodstatnější události se však v Afghánistánu odehrály a odehrávají zejména posledního půl století. Ať už se jednalo o sovětskou okupaci a snahu začlenit Afghánistán, kvůli jeho strategické poloze, do Sovětského svazu. Dále vznik dnes již teroristického uskupení, které je v dnešní době známo jako hnutí *Tálibán*, a jeho pozdější spolupráci s další teroristickou organizací, která je známá jako *Al-Káida*, anebo pozdější intervenci sil USA a NATO, za účelem boje s terorismem a stabilizace země. Všechny tyto události znamenaly určitým způsobem život afghánských obyvatel a zejména pak vnitrostátní situaci. Také díky nim má dnešní Afghánistán statut rozpadlého státu. Je obecně známou skutečností, že se na jeho území nacházela, případně se ještě nacházejí, určité zbytky organizací nebo hnutí, která jsou v celosvětovém měřítku označována jako teroristická a podílejí

se na mezinárodním terorismu. Téma, zabývající se hledáním souvislostí mezi rozpadlým státem a mezinárodním terorismem jsem si zvolil z toho důvodu, že se i v současné době stále jedná o téma, kterým se již mnoho let zabývá nesčetné množství různých expertů a je stále aktuální.

Tato bakalářská práce bude mít podobu empiricko-analytického textu a bude se zabývat rozpadem Afghánistánu jako státu, ve vztahu ke vzniku mezinárodního terorismu. Cílem této bakalářské práce bude analyzovat a zhodnotit závislost mezinárodní teroristické skupiny Al-Káida na prostředí, které jí rozpadlé státy, v tomto případě Afghánistán, poskytují a zjistit, proč jsou rozpadlé státy pro teroristické skupiny zajímavé. Bude mapován státní vývoj Afghánistánu od dob sovětské okupace, kterou lze pokládat za začátek státní destabilizace, až po současnost. Zároveň také budu sledovat historický vývoj Tálibánu a jeho následnou spolupráci s Al-Káidou, která se stala určitým „symbolem“ současného mezinárodního terorismu. *Hlavní výzkumnou otázkou bude zjistit, zdali se nějak Afghánistán podílel na podpoře Al-Káidy, pokud ano, tak jakým způsobem a jaká byla v daném období mocenská situace v zemi.*

V první části položím teoretické základy k této práci. Jako první se zaměřím na teorii státu. Velice stručně nastíním historický vývoj státu, a následně se již podívám na jednu z teorií, konkrétně na definici moderního státu. Po této definici se budu zabývat rozdělením států, podle profesora Rotberga. Stručně sdělím charakteristiky *silného* a *slabého* státu, z nichž se pak následně, za určitých nepříznivých okolností, profilují *rozpadající se* a *rozpadlé* státy. Následně se již zaměřím čistě na definici *rozpadajícího se/rozpadlého* státu, která je pro tuto práci podstatná. Po nadefinování *rozpadajícího se/rozpadlého* státu, se přesunu k teoriím, týkajících se terorismu. Bude mne především zajímat, jak je terorismus definován, a jak se z něho vyprofiloval mezinárodní terorismus. V rámci teorie také vymezím, za jakých předpokladů je pro mezinárodní teroristy rozpadlý stát zajímavý a uvedu, proč tomu tak je.

V další kapitole se již budu zabývat situací v Afghánistánu. Nejdříve stručně nastíním historické události, které pomohou pochopit situaci v Afghánistánu, do počátku sovětské okupace. Následně se budu zabývat etnickým složením afghánského obyvatelstva. Někomu by mohlo připadat, že toto je, vzhledem k tématu práce, zbytečné, avšak osobně si myslím, že je, pro pochopení některých částí práce, nezbytné. Poté se již začnu věnovat období těsně před sovětskou okupací, následně samotné okupaci, která začala na konci sedmdesátých let 20. století. Tato událost se nepochybně zapsala do afghánské historie. Její vinou totiž došlo k destabilizaci už tak chatrného afghánského režimu. V celkovém důsledku se pak také negativně podepsala na následném vývoji celého Afghánistánu, ať už mám na mysli následující občanskou válku, nebo celkový vznik hnutí Tálibán. Především Tálibán, a jeho následná spolupráce s Al-Káidou, pak později představoval značný problém pro západní civilizaci.

Následující část práce se poté bude zabývat situací po skončení sovětské okupace. Jedná se o období, kdy bylo v zemi určité mocenské vakuum a politická nestabilita. Země byla zdecimovaná předchozím konfliktem se sovětskými okupanty a u moci byl stále pozůstatek komunistického režimu, kterým většina Afghánců opovrhovala. V zemi se také nacházelo velké množství bojovníků, takzvaných Mudžáhidů, kteří po odchodu sovětských vojsk ztratili společného nepřítele. Tato skutečnost, a také absence jakékoliv schopné a silné centrální vlády, zapříčinila to, že mezi sebou začali bojovat o moc a vliv. Následkem těchto bojů došlo k ještě výraznější státní destabilizaci. V Afghánistánu tak naplno vypukla občanská válka, kterou zastavilo až nově vznikající hnutí Tálibán.

V samostatné části se posléze zaměřím čistě na hnutí Tálibán, které sehrálo ve vývoji novodobého Afghánistánu klíčovou roli. Podíváme se, jak se transformovalo malé místní hnutí, které mělo již dost občanské války a jevů, které ji provázejí, na nekorunované vládce Afghánistánu. Podíváme se, za jakých okolností přebírali kontrolu nad Afghánistánem a jakou roli následně

v Afghánistánu měli. Zaměřím se také na jejich následnou spolupráci s mezinárodní teroristickou organizací Al-Káida a budu zjišťovat, co je k této spolupráci vedlo a jaké byly její příčiny.

Následující část bude věnována čistě Al-Káidě, která se začala formovat již během sovětské okupace, a jež se negativně zapsala do světových dějin. Tato organizace značnou dobu operovala z afghánského území, a to ve spolupráci s Tálibánem. Podíváme se, jaké konkrétní teroristické činy upoutaly pozornost Spojených států a jejich spojenců. A jaká událost vyprovokovala rozsáhlou spojeneckou operaci, pod názvem *Trvalá svoboda*, která znamenala nejen konec vlády Tálibánu, ale také značně zredukovala řady Al-Káidy.

Poslední část práce pak bude částí analytickou, ve které shrnu všechny poznatky, ke kterým jsem v předešlých částech došel a pokusím se z nich vyvodit určitý závěr, který mi pomůže zodpovědět výzkumnou otázku.

V závěru bakalářské práce poté zhodnotím získané poznatky, zodpovím hlavní výzkumnou otázku. Taktéž zhodnotím, zda se mi jejím prostřednictvím podařilo naplnit cíl práce. Vytyčím si i prostor na vlastní názor, co se zkoumané tematiky týče.

V této bakalářské práci budu využívat primárně odborné články nebo publikace. V případě odborných článků se bude jednat zejména o zahraniční odborníky, kteří se zabývají buďto přímo situací v Afghánistánu, nebo se věnují rozpadlým státům obecně. Konkrétně se bude jednat například o profesora Roberta I. Rotberga a jeho článek *Failed States in a World of Terror*. Dále pak o profesora Ulricha Schneckera a jeho článek *How Transnational Terrorists Profit from Fragile States*. Nebo též knížka od sira Martina Ewanse, která nese název *Conflict in Afghanistan: Studies in asymmetric warfare*, a jež mapuje období sovětské okupace a následný vývoj Afghánistánu. Z publikací českých autorů budu pracovat, zejména ze začátku, s kolektivním sborníkem docentky Šárky Waisové na téma *Slabé státy*. K analýze sovětské okupace a následného afghánského vývoje mi poslouží kniha uznávaného českého spisovatele literatury

faktu, Martina Nováka, *Džihád proti Kremlu: Sovětská válka v Afghánistánu a zrod Al-Káidy*.

2 TEORETICKÝ ZÁKLAD

2.1.1 Teorie státu

K tomu, abychom se mohli věnovat tématice rozpadajícího se státu, v souvislosti s mezinárodním terorismem, je zapotřebí si nejdříve nadefinovat, co to vlastně rozpadající stát je, co je pro něj typické a jak se vůbec do tohoto stavu může stát dostat. Začneme však z druhého konce a nejdříve si nadefinujeme, co to vůbec stát je, k čemu slouží a jaké má prostředky k tomu, aby se zachoval.

Stát je produktem historického vývoje společností a společenské dělby práce. Má různé historické fáze vývoje a to podle toho, jak se vyvíjela lidská společnost. V současné době mluvíme nejčastěji o moderním pojetí státu. Ten je založen na produkci a schopnosti kombinovat kapitálovou, infrastrukturní a donucovací mobilizaci zdrojů. K tomu je potřeba, aby správně fungovaly státní struktury, mezi které patří vláda, centralizovaná správa a legislativní orgány, stručně řečeno - státní autority. S tím je spojená i vnitřní a vnější suverenita, kterou by moderní stát měl disponovat. Moderní stát se stará na svém území o distribuci veřejných statků, a to decentralizovaným způsobem. Což znamená, že je po celém svém území schopný zajistit zejména bezpečnost a pořádek. Dále se pak také snaží o to, aby svým občanům zajistil vzdělání a zdravotní péči. Nedílnou součástí je i zajištění fungující infrastruktury, potažmo zajištění fungování komunikačních, bankovních a peněžních toků. Výměnou, za zajištění těchto statků, občané prokazují státním institucím lojalitu a toleranci. Existuje tedy úzké sepětí mezi státem a společností (Waisová 2007:11).

Avšak ne všechny státy jsou schopné distribuovat veřejné statky svým obyvatelům. Různé státy mají různou schopnost distribuce těchto statků, a právě tím se od sebe liší. Rozdělení těchto států, právě na základě schopností distribuce veřejných (politických) statků, provedl americký profesor politologie Robert I. Rotberg. Státy rozdělil na silné (*strong*), slabé (*weak*), rozpadající se (*failing*) a rozpadlé (*failed/collapsed*) (Rotberg 2003: 3-4). Pokud bychom si měli ve stručnosti říct, co konkrétně tyto pojmy představují, bude to vypadat následovně.

Silné státy jsou především schopné vycházet vstříc požadavkům svých obyvatel. Dokážou rovnoměrně distribuovat veřejné statky po celém svém území. Tato schopnost se následně odráží v produktivitě obyvatel. Silné státy totiž patří mezi ty státy, které pravidelně vykazují jedny z nejvyšších hrubých domácích produktů v přepočtu na obyvatele (*GDP per capita*). Mimo jiné se také například umísťují na předních příčkách v různých nezávislých mezinárodních hodnoceních. Jedná se například o Index lidského rozvoje (*UNDP human development Index*), Přehled lidské svobody (Freedom House's Freedom of the World Report) nebo Index vnímání korupce (Transparency International's Corruption Perception Index) (Rotberg 2003: 4).

Slabé státy trpí, v porovnání se silnými, určitou dysfunkcí. Ta může být v první řadě geografického, materiálního nebo ekonomického charakteru. V druhé řadě pak může jít například o problémy politického, sociálního nebo etnického charakteru. Takovýto stát přitom klidně může vykazovat prvky silného státu, avšak společnost vykazuje určité známky napětí, případně nespokojenosti, která však zatím nepropukla v násilnosti. Co se týče ekonomiky a distribuce veřejných statků, ty začínají vykazovat určitou míru poklesu. Společně s nimi je však zaznamenáván nárůst organizované zločinu a kriminality (Rotberg 2003: 4).

2.1.2 Rozpadající se/Rozpadlý stát

Za rozpadající se státy můžeme považovat takové státy, jejichž politické elity nejsou natolik silné a respektované, aby si dokázaly udržet vliv na celém svém území. Trpí tedy jakousi dlouhotrvající vnitřní slabostí. Existuje také většinou určitá paralelní instituce (nestátní), která si získala pozornost a uznání většiny obyvatel. Státní instituce tak nejsou schopny plnohodnotně vykonávat všechny své funkce, ale vykonávají pouze část z nich, a to pouze na zlomku celkového území. Nejčastěji tomu bývá v okolí hlavního města (Rotberg 2003: 5-6).

Dalším z problémů, se kterým se rozpadající stát musí potýkat, jsou vnitřní konflikty. Jelikož vláda není schopná zajistit určitou společenskou shodu a dojít k určitým ústupkům, dochází tak ke střetům mezi vládními jednotkami a opozicí. Tyto střety mohou mít podobu povstání, doprovázející je občanské nepokoje, které mohou vyústit až v rozpad společnosti. Neschopnost efektivně kontrolovat celou plochu svého území se odráží i v hraniční otázce, kdy státy nejsou na hranicích schopny kontrolovat, kdo se dostává dovnitř a kdo ven. Dochází k celkovému rozpadu státního aparátu, oslabuje exekutivní, legislativní i soudní moc a stát tak pomalu ztrácí monopol na legitimní užití násilí. Tato ztráta se pak zpravidla vyznačuje tím, že dochází k dezerci velkého počtu bývalých příslušníků armádních a policejních sborů k opozičním silám. Po ekonomické stránce dochází k úpadku a občané tak často spoléhají na alternativní ekonomické struktury, které jen napomáhají vnitřní destabilizaci. Dochází tak k nárůstu organizovaného zločinu, obchodování s drogami a se zbraněmi, korupci a dalším činnostem, které spadají do kategorie černé ekonomiky (Waisová 2007:12-13).

Další pohled na rozpadající se stát nabízí Robert I. Rotberg, který definuje rozpadající se stát jako „nebezpečné území s krajně napjatými vztahy mezi obyvateli, na němž ostře soupeří znesvářené ozbrojené skupiny“ (Rotberg 2003:5-6). Na něho navazují Šmíd s Vaďurovou: „Konflikty, rozvíjející

se v takovémto prostředí, mívají často kořeny v etnické, náboženské, jazykové či jiné dimenzi, přičemž jejich přechod do ozbrojené fáze je umožněn celkovým rozkladem státní kontroly a schopnosti státních struktur zabránit takovému vývoji. Typickým rysem vznikajícího stavu je nárůst organizovaného i živelného násilí a defektivní fungování především legislativních institucí, které stále více rezignují na výkon svých kompetencí, jichž se ujímají exekutivní instituce. Dalším výrazným rysem je všeobecný ekonomický úpadek, v jehož důsledku dochází k rozpadu infrastruktury a k posupné valorizaci všech sociálních služeb (školství, zdravotnictví a podobně). Konečným stadiem rozpadu je pak ztráta kontroly v bezpečnostní oblasti. Rozpadající se státy nekontrolují své periferní oblasti, v nichž dochází k pokusům o separaci, k plenění místního bohatství či k meziskupinovým střetům. V případě pokračujícího úpadku dojde dříve či později k tomu, že se některé z nestátních ozbrojených skupin pokusí ohrožit centrální vládu“ (Šmíd – Vaňura 2009: 45).

2.2.1 Terorismus

Terorismus, jako takový, není v lidské historii ničím novým. Lidské dějiny jsou lemovány násilnými činy těch, kteří se rozhodli postavit svým vladařům, panovníkům, vůdcům, tyranům či pánům. Terorismus je popisován různě, je chápán jako určitá taktika nebo strategie. Pro jedny je to zločin, pro druhé svatá povinnost a reakce na útlak, a je jakousi odplatou za utrpení. Terorismus je často v pomyslném (asymetrickém) konfliktu využíván slabší stranou, pro kterou se stává jakýmsi efektivním donucovacím prostředkem, kterým disponuje klasická armáda, avšak za zlomek ceny (Terrorism-Research: 2015).

Teorií ohledně definice terorismu je nespočet, jednotlivé státy i mezinárodní organizace mají různé právní definice, avšak v posledních letech dochází k jejich sjednocování. Je to dáno zejména tím, jak spolu státy začínají spolupracovat v boji proti terorismu, který v posledních desetiletích vstoupil i na mezinárodní půdu. Jedna z takových obecných teorií, která je dostupná

na stránkách Ministerstva vnitra České republiky, definuje terorismus jako „promyšlené a politicky motivované násilí, zaměřené proti nezúčastněným osobám, sloužící k dosažení vytčených cílů“ (MVCR 2009). BIS zase na svých stránkách definuje terorismus jako „násilnou formu prosazování politických zájmů stoupců určité radikální ideologie (politické, náboženské, nacionalistické, separatistické, ekologické a jiné), cílem násilností je zpravidla civilní obyvatelstvo“ (BIS 2015).

Jakousi průkopnickou teorií k vymezení terorismu, byla definice z roku 1980, která byla nadefinována ve Spojených státech amerických. Tato teorie totiž posloužila jako určitá směrnice, podle které se pak začaly posuzovat a hodnotit veškeré teroristické činy. „Terorismus je propočítané použití násilí nebo hrozby násilím, obvykle zaměřené proti nezúčastněným osobám, s cílem vyvolat strach, jehož prostřednictvím jsou dosahovány politické, náboženské nebo ideologické cíle. Terorismus zahrnuje i kriminální zločiny, jež jsou ve své podstatě symbolické a jsou cestou k dosažení jiných cílů, než na které je kriminální čin zaměřen“ (MVCR 2009).

Jak již bylo zmíněno na úvod této podkapitoly, terorismus přestal být pouze lokálním problémem států a začal se rozšiřovat i za jejich hranice, do států jiných. Zlomovým okamžikem byl tragický útok na Světové obchodní centrum dne 11. září roku 2001. V té době si spousta vrcholných představitelů všech zemí začala uvědomovat, že stojí proti nové vlně hrozeb, kterou začal představovat mezinárodní nebo též transnacionální terorismus. Tato vlna hrozeb byla strategického a globálního charakteru, tudíž na ni bylo třeba hledat strategické a globální řešení (Nožina 2002: 3-4).

2.2.2 Mezinárodní terorismus

Definice mezinárodního terorismu na stránkách FBI, dle amerických zákonů: „Pod pojmem mezinárodní terorismus, jsou zahrnuty aktivity, které splňují jednu ze tří charakteristik. Za první, jsou to násilné činy nebo činy,

ohrožující lidské životy, které překračují rámec státního nebo federálního práva. Za druhé, jde o činy, které mají za cíl zastrašit nebo ovlivnit civilní obyvatelstvo, dále pak zastrašit nebo ovlivnit politické rozhodování vlády, a to za použití prostředků hromadného ničení, vražd nebo únosů. Za třetí, jejichž pachatelé se vyskytují mimo výsostné území Spojených států amerických nebo překračují národní hranice Spojených států, například za účelem získání azylu“ (FBI).

Jinými slovy, mezinárodní terorismus ovlivňuje dvě nebo více odlišných územních jednotek (států) a jsou do něj zapojeni lidé minimálně dvou odlišných národností. V dnešní době je však již pomalu nemožné nalézt teroristickou organizaci, která se podílí na teroristických aktivitách a přitom je striktně národnostně a hraničně vymezená. Většina teroristických organizací tak dnes funguje spíše na mezinárodní úrovni. Dochází tak k tajným propojováním struktur, a to za účelem zvýšení základních zdrojů a k zlepšení operačních schopností (Reinares 2005).

2.3 Vztah mezi rozpadlým státem a mezinárodním terorismem

Obecně rozpadlé státy představují pro (mezinárodní) teroristy ideální prostředí, ze kterého mohou operovat. Je to dáno především tím, že vlády v těchto státech nejsou schopné svým obyvatelům poskytovat základní služby, ať už je to vinou občanské války, která na území státu probíhá, nebo například diktátorským režimem, který v zemi může panovat. Pokud vynecháme důležité služby sociálně-ekonomického charakteru, tak tou nejpodstatnější službou je, v tomto případě, zajištění bezpečnosti. Takovéto státy nemají dostatečný monopol na vynucování legálního násilí. V praxi to pak znamená, že stát nedisponuje dostatečným množstvím bezpečnostních složek, které jsou nezbytné k tomu, aby mohl kontrolovat celé své území. Tento stav tak například vyhovuje pachatelům kriminální činnosti (drogovým dealerům, pašerákům, apod.), nebo právě (mezinárodním) teroristům, a to zejména v příhraničních

oblastech, odkud mají následně dobrý přístup do sousedních států, odkud mohou v případě potřeby operovat, nebo kam mohou v případě nouze utéct (Schneckener 2004: 9-12).

Pro (mezinárodní) teroristy je klíčová i spolupráce s obyvatelstvem v dané lokalitě. Čím více toho mají s lokálním obyvatelstvem společného (rasa, národnost, etnická příslušnost, náboženství, atd.), tím je snazší případná koexistence. Nehledě na to, že životní situace v hraničních oblastech, které si nejčastěji (mezinárodní) teroristé pro své působení vybírají, nebývá zrovna vysoká. Mezinárodní teroristé bývají často velice dobře finančně zajištěni, zejména díky sponzorům. Mohou si tedy dovolit to, co nezvládá v dané oblasti vláda, finančně podpořit místní obyvatelstvo. Často si tedy „kupují“ přízeň obyvatel.

Je také dobré ujasnit si, co si pod pojmem „operování“ mezinárodních teroristů představit. Často jde zejména o činnost, spojenou s výcvikem potencionálních bojovníků. To znamená provozování výcvikových kempů, tvorba zázemí pro členy, poskytování úkrytů hledaným osobám, uskladňování zbraní, munice, výbušnin. Nezřídka kdy také teroristé navazují spolupráci s lokálními teroristickými nebo guerillovými skupinami, a to za účelem zefektivnění činnosti obou aktérů (Schneckener 2004: 5-6).

3 AFGHÁNISTÁN

Afghánistán, oficiálně Afghánská islámská republika, je rozlehlý stát, který leží v jižní Asii. Je domovem zhruba třiceti dvou milionů obyvatel (MZV 2015). Tato hornatá země byla v posledních desetiletích dějištěm mnohých událostí, které v pozdějších letech poznamenaly dění v celé západní civilizaci. Tyto události byly spojené s vládní destabilizací a násilnými převraty, které později vyústily až v sovětskou okupaci. A právě o sovětské okupaci a počátku státního rozpadu bude další podkapitola.

K celkovému pochopení sledu událostí a jejich příčin, je nejdříve nezbytné podívat se trochu do historie této země. Afghánistán jako opravdový stát začal fungovat až v roce 1747, kdy se vládcem stal Ahmad Šáh Durrání. Od této doby několikrát změnil svoji rozlohu, kdy území získával nebo naopak ztrácel, a to na úkor Indie a Persie. Později se do toho začínal ještě přidávat nátlak ze strany Velké Británie, která chtěla rozšířit svůj vliv z Indie. Avšak nebyly to pouze tlaky zvenčí, kterým musel Afghánistán čelit. Pestré národnostní složení Afghánců sehrálo také svou roli. Docházelo totiž často k různým občanským konfliktům, které bránily úplnému sjednocení Afghánců a do jisté míry jim v tom brání dodnes (Marek 2003: 24-27).

V Afghánistánu bychom našli lid osmi národností, z toho nejvlivnější a nejrozšířenější jsou čtyři. Asi tou nejpočetnější a nejvlivnější národností jsou Paštuni. Obývají zejména jih a východ země, část jich také pobývá v Pákistánu, při afghánských hranicích. Sami sebe považují za rodilé válečníky a jsou velmi konzervativní, zejména co se týká sunnitského islámu a jejich kmenových tradic. Z jejich řad pocházela většina králů, prezidentů a premiérů, která kdy byla v zemi u moci. Díky lpění na kmenových tradicích sehráli také nejdůležitější roli v odboji proti komunistické okupaci. Za ochranu půdy a zachování cti svých žen byli ochotni položit i své životy. Na druhou stranu je potřeba uvést, že to byli právě Paštuni, kteří později stáli za zrodem Tálibánu. Další národností a zároveň druhou největší skupinou jsou Tádžikové, kteří patří mezi vyznavače sunnitského islámu. Obývají západ a sever Afghánistánu, řadí se do stejné etnické skupiny jako obyvatelé Tádžikistánu, který sousedí s Afghánistánem na severu. Na rozdíl od Paštunů již upustili od ryze kmenového uspořádání. Řadí se mezi zdatné obchodníky a ve větších městech se řadí k příslušníkům vzdělaných elit. Třetí a předposlední národnostní skupinou, kterou si v této práci zmíníme, jsou Uzbekové. Obývají severozápadní cíp země a řadí se do stejné etnické skupiny jako obyvatelé Uzbekistánu, který rovněž sousedí s Afghánistánem na severu. Uzbekové nepatří mezi tolik zapálené muslimské věřící (vyznávají sunnitský islám) jako například Paštuni, ale přesto se řadí

k tvrdým a odhodlaným bojovníkům, kteří si vždy hrdě bránili svoji autonomii. Čtvrtou a poslední významnou národnostní skupinou jsou Hazárové. O jejich etnickém původu se toho moc neví, snad jen, že by se mohlo jednat o potomky mongolských nájezdníků z období vlády Čingischána. Obývají centrální část Afghánistánu a na společenském žebříčku stojí nejnižší. Jednak je to dáno jejich vzhledem (mají mongoloidní rysy), jednak žijí v nejhudší oblasti, už tak chudého Afghánistánu a navíc patří mezi vyznavače šíitského islámu, za což byli často stíháni (Novák 2008: 19-23).

Jak je tedy patrné, obyvatelstvo je poměrně dost národnostně roztržštěné. Pokud k tomu ještě připočítáme skutečnost, že některé skupiny, jako například Paštuni, jsou dále rozděleny do rodových kmenů, které mají svoje vlastní pravidla a zákony, není zase tak těžké porozumět tomu, proč se nedaří úplnému státnímu sjednocení. Na vině bude asi i obyčejný zvyk. Lidé zde byli po dlouhou dobu odkázáni pouze sami na sebe, na své rodiny a kmeny. Kolikrát byly celé vesnice nebo i oblasti úplně izolovány od kontaktu s okolním světem a musely tak být naprosto soběstačné. Vláda do jejich životů zasahovala naprosto minimálně, proto se nelze divit, že se největší úcty dostávalo kmenovým vůdcům nebo islámským duchovním, nikoliv centrální vládě nebo armádě. A možná i z těchto důvodů se Afghánistán vlastně nikdy nestal plnohodnotným moderním státem, i když se o to v sedmdesátých letech pokoušel komunistický režim, který byl podporován a sponzorován Sovětským svazem, a později, v devadesátých letech, dokonce i samotný Tálibán. V dnešní době se o to pokouší i spojenecká vojska, avšak je to běh na dlouhou trať, s nejistým výsledkem. Afghánistán tak byl po dlouhou dobu chápán spíše jako volnější konfederace jednotlivých regionů, měst a vesnic, které spojoval jen společný panovník, měna, armáda, a také *Lója džirga* (česky přeloženo jako Kruh vůdců), která by měla suplovat funkci parlamentu. Ve skutečnosti šlo pouze o jakýsi poradní orgán, ve kterém se scházeli kmenoví, náboženští a regionální vůdci a kde si vyměňovali své názory (Novák 2008: 19-20).

3.1 Afghánistán na pokraji rozpadu (sovětská okupace)

Roku 1933 nastoupil na trůn nový král Mohammed Zahir Shah. V té době ještě nikdo netušil, že se jedná o posledního krále, který kdy dosedl na afghánský trůn, avšak nepředbíhejme. Zahir Shah vládl rovné čtyři desetiletí, tedy až do 1973, kdy byl svrhnut svým bratrancem Mohammedem Daoud Khanem. Vládu Zahir Shaha můžeme, z našeho pohledu, označit za jakýsi „zlatý věk“ Afghánistánu. Dokázal totiž svou zemi posunout výrazně vpřed, a přitom v ní zajistit pořádek. Začal tím, že navázal blízké vztahy s Evropou. Odtud za ním také přicestovalo mnoho poradců, kteří se spolupodíleli na zlepšování situace v zemi. Výrazné zlepšení pak přišlo roku 1964, kdy se zavedla nová ústava, která v sobě zahrnovala moderní demokratické principy. Konkrétně se jednalo o možnost svobodných voleb, s nimi spojeným všeobecným volebním právem, zrovnoprávnění žen, tvorbu občanských práv a parlamentu. Otevřel také první univerzitu v zemi, která byla vybudována v Kábulu (BBC 2001).

Již za vlády Zahir Shaha, po konci druhé světové války, se pomalu začal Afghánistán, obrazně řečeno, dostávat mezi dva obrovské, globální mlýnské kameny. Těmi kameny byl Sovětský svaz a Spojené státy americké, které mezi sebou začaly soupeřit. Komunismus versus kapitalismus. Každá strana chtěla rozšířit svůj vliv na co nejvíce států a není proto divu, že jejich pozornosti neunikl ani Afghánistán. Díky jeho výhodné poloze se o něj navíc začali zajímat i regionální aktéři, jakými byli Pákistán, Indie a Írán. Každý, z posledních tří jmenovaných, hlavně z toho důvodu, aby vliv v Afghánistánu nepřipadl někomu z konkurentů (Marek 2003: 50-51).

Z mocenského soupeření nakonec vzešel vítězně Sovětský svaz, který to byl přece jen blíže k Afghánistánu, a tak bylo mnohem snazší navázat spolupráci. Ta začala roku 1954 tím, že Sověti začali dodávat Afgháncům obilí a budovali na jejich území pekárny. Roku 1955 byla podepsána důležitá smlouva, která se týkala vybudování silnice z hranic Sovětského svazu až na jih Afghánistánu. Paradoxně, pak díky této silnici, měla sovětská vojska, o pár

desítek let později, usnadněné obsazení Afghánistánu. Tímto však spolupráce neskončila, Sověti začali Afghánistán vyzbrojovat. Vypadalo to totiž, že zbraně jsou přesně to, co by Afghánci mohli v budoucnu potřebovat. Objevily se totiž určité územní spory, ohledně hranice s Pákistánem. Kromě dodávek zbraní byli Sověti ochotni poskytnout Afgháncům i vzdělání. Proto značná část z nich mohla vycestovat do svazových republik, kde se postupně začali setkávat s komunistickou ideologií. Možná i díky těmto studijním výjezdům, se v Afghánistánu začala formovat první komunistická strana, jednalo se o Lidovou demokratickou stranu Afghánistánu, zkráceně LDSA. Datoval se rok 1965 (Novák 2008: 28).

Jak již bylo výše zmíněno, Zahir Shah byl roku 1973 svržen svým bratrancem Daoud Khanem. Po dlouhé době se opět jednalo o převrat, který se obešel bez násilí. U převratu mu asistovala část afghánských komunistů, kteří se již předtím stihli rozštěpit do dvou frakcí. Na radikálnější a umírněnější větev. Jakmile byl Daoud u moci, zrušil v zemi monarchii a nastolil republiku. Na rozdíl od svého bratrance a předchozího panovníka Zahira, nestrpěl žádnou opozici. Což znamenalo, že začal pronásledovat jak radikální islamisty, kteří již za doby Zahira kritizovali, jakým směrem se země ubírá, tak i komunisty, jejichž pomoci sice využil, ale nadále s nimi v zemi nepočítal. Část radikálních islamistů utekla před pronásledováním do Pákistánu, kde začali tvořit první exilovou opozici a vyzývat k boji proti odpadlíkům od víry. Oproti tomu se komunisté začali stahovat do ústraní, neboť věděli, že jejich chvíle ještě přijde. A měli pravdu. Dauod totiž začal cítit, že vazby se Sovětským svazem jsou až moc pevné, což se mu přestávalo líbit. Začal proto obracet svou pozornost mimo Sovětský svaz, konkrétně ke Spojeným státům, Indii a Íránu. Tento krok však popudil Sovětský svaz. Nepřipadalo totiž v úvahu, aby se v takové blízkosti jeho hranic pohybovali poradci z druhé strany bariéry. Rozhodnutí bylo tedy jasné, Dauod musel být odstraněn (Ewans 2005: 83-84).

Dne 28. dubna roku 1978 bylo, po krvavém převratu v prezidentském paláci a zavraždění dosavadního prezidenta Mohammeda Daouda Khana,

připraveno vše pro to, aby mohl být do Afghánistánu postupně implementován komunismus. O převrat se postarala část generálů, která tajně sympatizovala s komunistickou ideologií. Dodnes se vedou sporné debaty o tom, jestli se na převratu podílel přímo i Sovětský svaz. Nesporné však je, že nepřímo určitě. Přece jen velká část generálů absolvovala v Sovětském svazu vojenský výcvik, a za dobu svého pobytu na území SSSR měli možnost podlehnout marxisticko-leninistické ideologii. Dne 30. dubna téhož roku bylo oznámeno utvoření Revoluční rady, do jejíhož čela se postavil nový vůdce Nur Muhammad Taraki. Jednalo se o jednoho ze spoluzakladatelů komunistické strany LDSA, kterou jsem již zmínil výše. Ten den také dostal Afghánistán nový název. Již se nejednalo pouze o Afghánskou republiku, ale změnil se na Afghánskou demokratickou republiku. Jak moc „demokratická“ byla, se ukázalo v následujících letech (Marek 2003: 64-66).

Zavádění komunistické ideologie probíhalo pozvolna, avšak již od počátku se začaly vyskytovat problémy. Afghánistán obecně nebyl moc dobrým místem pro šíření ideologie, jež staví na základech ateismu. Jak bylo zmíněno již výše, většina Afghánců je silně věřících a řídí se podle Koránu. Přijetí komunismu by znamenalo odpadlictví od víry, a to se ve zdejších krajinách trestalo smrtí. Také snaha o celkovou reformaci společnosti, obzvláště na venkově, se neseťkala s velkým nadšením. Opět vycházíme z toho, co bylo uvedeno již výše. Venkovští Afghánci měli silné kmenové vazby, které si utvářeli po mnohá staletí. S nimi také bylo spojené jejich postavení, od obyčejných pastevců, po kmenové a vesnické předáky, až po muslimské duchovní. S představou, že jim jejich půda bude vyvlastněna, přerozdělena a odevzdána do rukou ostatních, se prostě nehodlali smířit. Necháпали, proč by najednou měli měnit něco, co fungovalo po mnoho let, jen kvůli zlomku pomatených komunistů, kterých bylo v zemi sotva 10%. Další vlnu rozhořčení způsobila reforma, která zakazovala svatby z donucení neboli takové svatby, kde byl ženě rodinou vybrán manžel a ona si jej musela poslušně vzít, bez ohledu na její vlastní názor. Pro venkovské Afghánce to byl opět zásah do historických

tradic, jež se opíraly o Korán. Situaci nezlepšila ani snaha o vzdělání venkovských obyvatel. Opět totiž docházelo k situacím, které byly v rozporu s Koránem a tradicemi. Ženy i muži byli vzděláváni ve stejných místnostech, což však bylo pro muže nepřijatelné. Podle Koránu by měli být muži a ženy vzdělávání zvlášť (Novák 2008: 37-39).

Stále více a více venkovských obyvatel začalo být nespokojených se situací v zemi a začali budovat ozbrojenou opozici. První oficiální povstání vypuklo v červenci roku 1978 na severovýchodě Afghánistánu. Lidé odtud začali vyhánět vojáky, policisty a veškeré sympatizanty s komunismem. Komunistický státní aparát se začal pomalu rozpadat, protože se začaly přidávat další a další oblasti. Vláda tak začala pomalu ztrácet kontrolu nad venkovem. K tomu se objevil nový problém, kterým byla dezerte afghánských vojáků. Část z nich totiž byla naverbována nedobrovolně, a tak při první možné příležitosti začali utíkat. V tom lepším případě bez věcí, v tom horším i s vojenským vybavením. Zejména těžko prostupné, hornaté oblasti poskytovaly vzbouřencům ideální zázemí pro formování odporu (Marek 2003: 66).

Situace v zemi se začala postupně vyostřovat. Asi první vážné povstání vypuklo 15. března roku 1979 ve městě Herát, při íránských hranicích. Zdejší vojenská posádka vypověděla poslušnost komunistickému režimu a společně s obyvateli Herátu začali napadat a vraždit zdejší komunisty, včetně sovětských poradců s rodinami. Město po pár dnech zcela kontrolovali a vládní představitelé v Kábulu začali bít na poplach. Kábul se v Kremlu dožadoval vojenské podpory na potlačení povstání, jenže neuspěl. Dostalo se jim tedy alespoň dalších zbraní a vojenské techniky. S tou vojska Afghánské demokratické republiky vyrazila dobýt zpátky Herát. Což se jim nakonec podařilo, avšak mnoho obyvatel Herátu bylo zmasakrováno. Nepokoje po celé zemi sílily a na stranu vzbouřenců, kteří se stále častěji začali odvolávat na to, že půjde o válku náboženskou, se začalo přidávat stále více lidí (Ewans 2005: 91).

Kreml se zpočátku stavěl k situaci v Afghánistánu pasivně. Dokonce afghánské vládě radil, aby postupovala pomalu a neuchylovala se ke zbytečnému a přehnanému násilí. Jenže situace v zemi se neuklidňovala, vláda i nadále ztrácela kontrolu nad svým územím, opozice sílila, a do toho se ještě přidaly vnitrostranické nepokoje. Konkrétně se opět rozhořely spory mezi umírněnými komunisty a těmi radikálními. Proti sobě se tak postavili dva muži. Současný prezident Nur Taraki, který se řadil mezi radikální komunisty, kteří chtěli být za každou cenu součástí Sovětského svazu. Proti němu stál Hafizullah Amin, premiér a ministr zahraničí, který se řadil k umírněným komunistům. Jejich cílem byla nestrannost, ale chtěli si zachovat dobré vztahy se SSSR. Při jedné návštěvě v Kremlu byl Taraki pověřen tím, aby se Amina zbavil. Následný atentát na Amina se však nevydařil, protože se mu, nezraněnému, podařilo uprchnout. Nyní byla řada na něm. Zburcoval generály, kteří mu byli loajální a vtrhnul i s částí armády do královského paláce, kde Tarakiho zajali. Amin po několika dnech uvažování dospěl k závěru, že Taraki musí zemřít (Ewans 2005: 94-95).

Dne 8. října roku 1979 byl Nur Muhammad Taraki zavražděn. Tento čin se pokládá za onu pověstnou poslední kapku, které bylo potřeba k tomu, aby se Kreml rozhoupal k nějaké akci (Ewans 2005: 96).

Dne 12. prosince téhož roku došlo v Kremlu ke schůzi politbyra. K hlasování, ke kterému mělo správně dojít, ani nedošlo. Generální tajemník Leonid Iljič Brežněv měl totiž už předem jasno - Sovětský svaz bude intervenovat do Afghánistánu. K tomuto rozhodnutí zřejmě přispěla i skutečnost, že si Brežněv Tarakiho oblíbil a jeho smrt ho šokovala (Novák 2008: 54-55).

Dne 24. prosince roku 1979, hodinu před půlnocí, přesně v tomto čase se začaly na kábulské a bagramské letiště snášet první sovětské dopravní letouny Antonov, které měly za úkol přemístit zhruba čtyři tisíce příslušníků rychlého nasazení. Následující dopoledne se dala do pohybu i obrněná vozidla, společně se zásobováním. Cíl byl jednoduchý - co nejdříve obsadit všechna důležitá města

a využít momentu překvapení. Dále bylo potřeba vypořádat se s Aminem, který byl opevněný v prezidentském paláci. Dobývání paláce však nebylo snadné. Obránci kladli tuhý odpor a původní cíl, kterým bylo zajištění Amina, se zdál být nereálný. Nakonec se Sovětům podařilo prolomit obranu paláce, avšak k zajištění Amina už nedošlo. Vybuchlý granát mu způsobil zranění, která byla neslučitelná se životem. Ve své funkci tak skončil třetí prezident za posledních šest let. Do čela země byl nově dosazen Babrak Karmal (US Department of State 2013).

Sovětskou invazi ostře odsoudily Spojené státy, podle kterých Sověti narušili politiku détente neboli uvolňování napětí mezi USA a SSSR. Americký prezident James Carter také zrušil ratifikaci smlouvy SALT-2, která měla za cíl snížit množství strategických útočných zbraní. Podstatnější informací však bylo to, že se Spojené státy rozhodly financovat afghánské bojovníky, kteří se rozhodli bojovat proti komunistickým okupantům. Spojené státy tak uvolnili třicet milionů dolarů, které směřovaly do rukou afghánských exilových skupin, které se nacházely v Pákistánu (Novák 2008: 67).

Následující roky se nesly ve znamení bojů. Nově se také Afghánci ve městech, nehodlali smířit se situací v zemi a dávali to, dle svých možností, okupantům najevo. Studenti pořádali protesty. Obyčejní lidé se pokoušeli o různé druhy sabotáží, nebo též protestovali. Většina protestů však bývala násilně potlačena, někdy dokonce nebyla nouze ani o mrtvé. Urputné boje s armádou sváděli Mudžáhidové¹. Přepadávali konvoje, útočili na hlídky a bránili se rozpínavosti prorežimních vojsk. Nejčastěji používali partyzánské taktiky boje. Nejpoužívanější byla asi ta, která by se dala charakterizovat jako - udeř a uteč. Při této taktice se provedl přepad a dříve, než se armáda stačila vzpamatovat a zorganizovat si obranu, nebo zavolat posily, se útočníci dali na útěk. Zejména v horských oblastech byla tato taktika velice efektivní,

---

¹ Mudžáhid je vykonavatel džihádu, bojovník na cestě Boží, kterému je za tuto aktivitu slibován pobyt v ráji. Nejvýše je ceněna mučednická smrt za Boha.

vezmeme-li v úvahu husté sítě jeskynních tunelů, do kterých se pak útočníci mohli schovat (Ewans 2005: 104-108).

Pákistán na svém území uznal existenci sedmi afghánských opozičních skupin. Hlavní sídla měly v Pěšavaru, což je město na severozápadu Pákistánu. Relativně blízko k afghánským hranicím, avšak dostatečně daleko před Sověty. Pákistán poskytoval úkryt, Spojené státy a Saudská Arábie zase finance. Navíc se do Pákistánu začali sjíždět muslimové z celého světa, kteří byli ochotní vést džihád² ve jménu svých afghánských bratrů. Jednalo se tedy o globální přesun islámských dobrovolníků, který podporoval Pákistán. Kdekoliv ve světě, kde byly pákistánské ambasády, totiž byla k dostání víza, která byla těmto dobrovolníkům udělována. K afghánským Mudžáhidům se tak například připojovali Mudžáhidové z Jemenu, Saudské Arábie, Egypta, Jordánska, nebo třeba i z Indonésie a Filipín. Všichni tito bojovníci absolvovali v Pákistánu vojenský výcvik a přípravu (Marek 2003: 75-76).

Někdy mezi lety 1980 až 1981 se v Pákistánu dokonce objevil i sám Usáma bin Ládín, který v té době ještě nebyl celosvětově známým a hledaným teroristou. V Pěšavaru zřídil náborové středisko, které se ujímalo všech dobrovolníků, kteří byli ochotni bojovat. Dále pomáhal financovat výstavbu nemocnice pro zraněné Mudžáhidy. Financoval i budování infrastruktury, tedy ubytování, skladů a silnic. Možná, že právě tento konflikt v něm později vyvolal nenávist ke všemu, co se vylučovalo s islámskou vírou a podnítilo ho k utvoření Al-Káidy (Novák 2008: 90-91).

Válka se táhla až do začátku roku 1989, kdy skončila postupným stahováním sovětských vojsk z území Afghánistánu. Poslední vojáci měli, dle podepsané Ženevské dohody, opustit Afghánistán nejpozději do 15. února roku 1989. Nebylo vítězů, jen poražených, a to platilo zejména pro Sověty. Ti v průběhu války zjišťovali, že na podobnou válku nebyli ani zdaleka připraveni. Nejednalo se totiž o klasický konflikt, na který byla armáda

---

² V tomto kontextu můžete džihád chápat jako muslimskou svatou válku, nebo duchovní boj za obranu Islámu.

vycvičena. Šlo o asymetrický konflikt, na styl partyzánské války. Proti Mudžáhidům, znajícím dobře terén a majícím podporu jak místních, tak ze zahraničí, toho moc nezmohli (Ewans 2005: 122).

3.2 Období občanských válek

Sovětští vojáci sice odešli, ale komunistický režim v Afghánistánu přežíval dál. Nyní již bez spojenecké armády a s velice pošramocenou pověstí. Prezidenta Babraka Karmala, se kterým byli v Kremlu nespokojení, vystřídal roku 1986 v jeho funkci Muhammad Nadžíbulláh. Ten musel po odchodu Sovětů čelit novým útokům Mudžáhidů, kteří chtěli nadobro odstranit přežívající zbytky komunistického režimu (Marek 2003: 98).

Poměrně zlomový okamžik pak nastal v březnu roku 1989, kdy se chystal frontální útok Mudžáhidů na Džalálábád. Případný jejich úspěch by znamenal porážku prosovětského režimu. To si uvědomovali Pákistánci i Saúdové, kteří nepřestali s financováním Mudžáhidů ani po odchodu sovětských vojsk. Naopak, ho ještě zvýšili. Činili tak ryze z vlastních zájmů, protože případné vítězství Mudžáhidů by znamenalo posílení jejich vlivu v Afghánistánu, což by uškodilo zejména Indii a Íránu (Ewans 2005: 124).

Prezident Nadžíbulláh si byl vědom toho, že by případná prohra znamenala jeho konec, což však nehodlal dopustit. Zmobilizoval proto zbytky věrné armády a rekrutů, kteří se chystali Džalálábád bránit. Početná armáda Mudžáhidů, čítající zhruba deset tisíc mužů, se vydala k Džalálábádu, nepřipouštějící si neúspěch a počítaje se snadnou porážkou pozůstatků komunistického režimu. Avšak obránci Džalálábádu byli velice dobře připraveni a útočníky nepustili dále, než na předměstí města. Pomohlo jim k tomu i letecké bombardování, které úspěšně decimovalo řady útočníků. Mudžáhidové tak zažili šok, jejich plány na snadné převzetí města, a tím i nastolení nového islamistického režimu, dostávaly značné trhliny. Po několikadenní stagnaci

v postupu a narůstajících ztrátách, se většina přeživších Mudžáhidů dala na ústup (Ewans 2005: 124).

Neúspěch Mudžáhidů u Džalálábádu měl dva důsledky. Tím prvním bylo, že se velení Mudžáhidů pohádalo. Zašlo to dokonce až tak daleko, že na sebe dva vrchní představitelé, zástupci exilových opozičních skupin, namířili své pistole. V celkovém důsledku to znamenalo utlumení vzájemné spolupráce, které později přerostlo až v otevřené válčení mezi jednotlivými skupinami. O tom však až později. Druhým důsledkem bylo znovunastartování Nadžíbulláhovo režimu, který si, vítězstvím nad Mudžáhidy, značně posílil sebevědomí. Bylo mu však jasné, že pokud bude chtít ve své pozici setrvat, bude se muset zbavit stínu komunistického režimu. Na druhou stranu nehodlal ustoupit radikálním Mudžáhidům. Roku 1990 tak byla učiněna řada reforem. Jedním z prvních kroků byla opětovná změna názvu, respektive návrat k názvu Afghánská republika. Dalšími kroky bylo ustanovení islámu jako státního náboženství, zrušení politiky jedné politické strany, a dále uspořádání parlamentních voleb. Také se snažil uklidnit situaci na kmenové úrovni. Vyplatil kmenové milice, aby došlo ke zklidnění situace, vybavil armádu novými zbraněmi a celkově se snažil upoutat pozornost na nového nepřítele, kterým měl být Pákistán a jeho prodloužená ruka, Mudžáhidi (Malkasian 2003: 37).

Po ekonomické stránce na tom však země byla velice špatně. V průběhu okupace se Afghánci mohli spoléhat na štědré sovětské dávky, které zahrnovaly jídlo, peníze i pohonné hmoty. Jenže s odchodem Sovětů, a s ohledem na další vývoj v SSSR, se tyto dávky snižovaly, až úplně přestaly. K úplnému zastavení mělo dojít k 1. lednu roku 1992, a to po předchozí dohodě šéfů diplomacie SSSR a USA. Tento krok se týkal i ukončení financování Mudžáhidů ze strany USA. Ti však, na rozdíl od Afghánců, mohli stále ještě spoléhat na pomoc ze strany Pákistánu a Saudské Arábie. Afghánci tak byli odkázáni pouze na sebe. Jenže neměli pořádně z čeho brát. Okupace a následné boje nenapomáhaly rozvoji mezinárodního obchodu. Situaci navíc zhoršovala i skutečnost, že vláda stále nedokázala kontrolovat celé území. Bylo proto těžké něco úspěšně, plošně

produkovat a následně i vyvážet. Do toho všeho rostla míra inflace. V roce 1987 byly v oběhu bankovky o celkové hodnotě 70 miliard afghání, kdežto v roce 1978 jich bylo jen v hodnotě 19 miliard afghání. Ekonomická situace v zemi tak začínala být kritická (Novák 2008: 156).

Další zhoršení pak přišlo na podzim roku 1991. Začalo se totiž naplno projevovat omezení dodávek ze SSSR. Nedostatkovou surovinou se v té době stal benzín. S ohledem na nadcházející zimu, to bylo pro mnoho Afghánců špatné zjištění. Ještě horší zjištění však čekalo na Nadžíbulláha, kterému začaly vypovídat poslušnost milice, které si do té doby platil, aby mu pomáhaly udržet alespoň nějakou stabilitu v zemi. Bez sovětské pomoci je už nebylo z čeho financovat. Jako první se odtrhl generál Rašíd Dostúm, který se svými bojovníky přešel na stranu povstalců, kteří působili na severu země. Konkrétně své síly spojil s Ahmedem Šáhem Masúdem. K němu se později přidala i vojenská posádka ze základny v Hairatanu, která se nachází taktéž na severu země. V Hairatanu navíc bylo i velké množství bojové techniky, která tím pádem přešla do rukou Masúda. Pro Nadžíbulláha to znamenalo jediné, že jeho snaha o udržení se v čele Afghánistánu začala dostávat trhliny. Sever země tak připadl do rukou Mudžáhidů (Novák 2008: 166-168).

Dezerce se začala rapidně zvyšovat, a to zejména po tom, co prezident Nadžíbulláh oznámil, že je ochotný, k 18. březnu 1992, rezignovat na svou funkci. Mělo se tak stát za předpokladu, že bude sestavena neutrální, prozatímní vláda, která bude reprezentovat všechny složky afghánského obyvatelstva. Mezitím se dezertující vojáci začali přidávat k různým mudžahedínským skupinám, a to zejména dle etnické příslušnosti. Paštúnští zběhové se začali přidávat k oddílům Gulbuddína Hekmatjára, zatímco ostatní, a zejména pak Tádžikové, se začali přidávat k Masúdovi. Prezident nakonec narychlo rezignoval 16. dubna téhož roku. Kolem Kábulu totiž začalo být horko. K severnímu předměstí se začali blížit Mudžáhidi pod vedením Masúda, z jihu se zase přibližovali Mudžáhidi pod velením Hekmatjára. Do toho všeho se ještě ze západu blížily síly Hezbe Vahadat, kterou tvořili především Hazárové,

kteří byli podporováni Íránem. Bylo tedy jasné, že Nadžibulláhův režim je nadobro ztracený, s ním i poslední pozůstatky komunismu (Ewans 2005: 124-125).

Starý režim byl nenávratně pryč, avšak nová, stabilní vláda byla prozatím v nedohlednu. O moc se tak začaly přetahovat skupiny Mudžáhidů, které obléhaly Kábul. A to dokonce i přes to, že si již zástupci exilové opozice v Pěšávaru vybrali nového prezidenta, Sibghatulláha Mudžaddadího, který měl stát dočasně v čele, než se stanoví dlouhodobé plány. Tento krok se však nelíbil Hekmatjárovi. Ten chtěl, společně se svými oddíly, dobýt Kábul jako první a vstoupit tak před místní obyvatele jako osvoboditel. Tento plán mu však narušil Masúd se svými bojovníky, kteří Hekmatjára předběhli a v noci, dne 25. dubna roku 1992, obsadili velkou část Kábulu. Když se to Hekmatjár dozvěděl, nařídil okamžité ostřelování Kábulu a nahnal svoje bojovníky do města, ve snaze jednotky Masúda vytlačit. Nastaly těžké boje, které se Kábulu po celou dobu vyhýbaly. Bojovníci, kteří dříve měli společného nepřítele, teď začali bojovat proti sobě (Marek 2003: 112-113).

Afghánistán se stával rozpadlým státem, přestože si stále zachovával svoje fyzické hranice, svoji vlajku, hymnu, prozatímní vládu, členství v OSN i zahraniční ambasády. Jenže prozatímní vláda neměla pod kontrolou ani samotný Kábul, natož pak celou zemi. Warlordi převzali kontrolu napříč celou zemí. Nastával ekonomický kolaps. Prezident Burhánuddín Rabbání, který po dvou měsících vystřídal ve vedení země Mudžaddadího, neměl dostatek peněz ani na to, aby mohl platit vojákům. Humanitární konvoje s potravinami byly přepadávány a rabovány. Prakticky žádné zahraniční vlády neplánovaly bližší obchodní spolupráci s Afghánistánem (Matinuddin 1999: 24).

Situace v zemi se tak opět začala zhoršovat, do bojů se postupně přidávalo stále více a více skupin, které si Afghánistán začaly kouskovat. Tyto boje byly nejčastěji etnického a sektářského charakteru. O tom svědčí například boje mezi šiitskými milicemi Hezbe Vadat, které měly podporu Íránu a radikálními sunnity

z Ittihád al-islámí, kteří měli podporu Saudské Arábie. Do toho všeho je ještě nutné započítat Hekmatjára a jeho oddíly radikálních islamistů, kteří měli podporu Pákistánu (Novák 2008: 168).

Jak je tedy patrné, Afghánistán se opět stával místem, kde se střetávaly zájmy různých zemí, a to prostřednictvím podporovaných skupin Mudžáhidů. Obyvatele Afghánistánu, tak namísto vytouženého klidu, čekalo opět jen válčení. K tomu rapidně vzrostla i kriminalita, zejména na jihu země. Tamní území neměla pod kontrolou žádná velká skupina, která by alespoň okrajově zajistila určitý řád. Namísto toho zde působilo velké množství malých skupinek, které si stanovily vlastní, často rozdílná pravidla. Cesty se zde staly skoro neprůjezdné, protože každá z těchto skupin vybírala jakési mýtné. A tak se stávalo, že ho chudí Afghánci neměli z čeho platit. V lepších případech byli nuceni vrátit se zpět, v těch horších byli oloupeni i o to málo, co ještě měli a nezřídka kdy i zabiti. Rostl i počet únosů a znásilnění, a to jak dívek, tak i chlapců.

3.3 Tálibán

Takovéto chování není tolerováno snad nikde na světě, a co teprve v konzervativním Afghánistánu. Bylo tedy zcela logické, že se dříve nebo později najde někdo, kdo se proti tomuto chování postaví. Tím někým byl Muhammad Umar, Paštun narozený na jihu, poblíž Kandaháru. Taktéž Mudžáhid, který se aktivně účastnil boje proti sovětským okupantům. Z tohoto období si také odnesl několik válečných zranění, včetně ztráty oka. V době, kdy byla sovětská vojska vyhnána, se přestal účastnit bojů, a nakrátko odešel do Pákistánu. Tam se vzdělával v jedné z mnoha tisíc madras³, později také, na jedné z nich učil. Návrat do Afghánistánu se odhaduje na období, po svržení

---

³ Termínem madrasa je označována islámská náboženská škola, kde se žáci učili číst, psát a také znát Korán a vše, co se týká islámu. Jejich kouzlo spočívalo v tom, že poskytovaly jídlo, ubytování i výuku, to vše zadarmo. Proto sem často směřovaly děti afghánských uprchlíků. Na druhou stranu pro ně byly typické radikální výklady islámu a často odsud žáci odcházeli značně zradikalizováni.

prezidenta Nadžibulláha. Po svém návratu založil Umar vlastní madrasu, poblíž Kandaháru, a stal se na ní mullou⁴. Jakožto islámský duchovní vyznával určité hodnoty, které byly v rozporu s tím, co se začalo dít na jihu země. Traduje se, že ho k prvnímu odporu přiměl určitý prorocký sen, který měl mít někdy v roce 1994. V něm ho měla neznámá žena vyzvat k tomu, aby povstal a zastavil chaos, který panoval v zemi. K tomu měl mít požehnání Alláhovo (Filkins 2008: 30). Ať už byla tato příhoda pravdivá nebo nikoliv, roku 1994 se Umar rozhodl podniknout akci proti místním warlordům⁵. Těm nemohl odpustit především zneužívání dětí, zejména pak chlapců, jakožto sexuálních otroků.

Tomuto rozhodnutí navíc předcházela událost, která se měla odehrát 20. září roku 1994. Afghánská rodina, která směřovala z Hératu do Kandaháru, byla na jednom z mnoha kontrolních stanovišť zastavena. Chlapci byli odvezeni a obtěžováni, dívky opakovaně znásilňovány, dokud neupadly do bezvědomí. Následně byli všichni popraveni a jejich těla byla spálena. První, kdo na místo tohoto činu dorazil, byl právě Umar a s ním malá skupinka Talibů. Shromáždili mrtvá těla, očistili je a pohřbili. Následně se Umar rozhodl, že takto už nelze dál pokračovat. Začal obcházet mešity a madrasy v okolí Kandaháru a shromažďoval první zájemce, kteří by se chtěli podílet na změnách. Podařilo se mu přemluvit necelých padesát mladých mužů, se kterými se na tyto změny začal připravovat. Oněch padesát mužů, včetně Umara, vytvořilo jádro Tálibánu, hnutí, kterému se v následujících letech podařilo získat kontrolu téměř nad celým územím Afghánistánu (Novák 2008: 180).

Slovo Tálibán pochází z paštunského jazyka Pašto, do češtiny bychom ho mohli přeložit jako slovo studenti. Členy tohoto hnutí totiž nejčastěji byli mladí muži, kteří prošli pákistánskými nebo afghánskými madrasami. V těchto náboženských školách jim byla vštěpována poměrně radikální forma islámu,

---

⁴ Mulla je oficiální označení pro islámského duchovního učitele.

⁵ Termínem warlord je označován člověk, který má vojenskou i civilní kontrolu nad určitým územím, a který disponuje armádou, která raději než vládě slouží jemu. Tento jev je typický pro slabé až rozpadlé státy.

a tak se z nich často stávali náboženští fanatici, kteří měli jasnou představu o tom, jak by to v zemi mělo vypadat. Jejich víra stála na striktním dodržování islámského práva šaría⁶, dále pak na směsi paštunských kmenových tradic a značnou inspiraci si brala i ze saudského Wahhábismu⁷. Jejich cíle byly následující. V první řadě chtěli odzbrojit všechny konkurenční skupiny, které v zemi operovaly. Proti těm, které se nebudou chtít vzdát, hodlali bojovat. Dalším cílem bylo implementovat islámské právo do všech oblastí, které osvobodí a udržet tyto oblasti pod svojí kontrolou. Můžeme tedy říct, že Tálíbanu šlo především o návrat k původním muslimským hodnotám, které byli připraveni obnovit (Matinuddin 1999: 26).

Umar a jeho muži začali nejdříve tím, že se vydali pomstít vraždu rodiny, která smířovala do Kandaháru. V té době jeho muži ještě nebyli moc dobře vyzbrojení, ale i přesto si poradili se skupinou, která rodinu zavraždila. Vůdce této skupiny pak pro výstrahu oběsili na hlavní tanku. Tento první úspěch jim dodal sebevědomí, od poražené skupiny také získali nové zbraně. Následovaly další úspěšné útoky na místní warlodry a jejich skupiny. Umar si tak postupně začal mezi místními vybudovávat statut jakéhosi ochránce a osvoboditele. Není proto divu, že si začal získávat nové sympatizanty, kteří se k němu začali přidávat. Možné nové spojení zavěšil i Pákistán, který nebyl spokojený s výsledky Hekmatjára, jenž si v Afghánistánu vybudoval špatné jméno. Pákistánská zpravodajská služba tak začala navazovat kontakty kolem Umara a jeho skupiny. Potřebovali totiž spojence, který by jim umožnil hladký průjezd jihem země. Pákistánu se totiž po rozpadu SSSR otevřely nové možnosti obchodu s nově vzniklými středoasijskými republikami⁸. Navíc tu byla i otázka bezpečnosti. Vztahy mezi Pákistánem a Indií se nevyvíjely moc dobře, a to zejména díky konfliktu o Kašmír. Mít silného spojence v Afghánistánu, pro případnou válku s Indií, tak bylo pro Pákistán důležité (Laub 2014).

---

⁶ šaría je systém islámského náboženského práva, které primárně dává věřícímu návod, jak žít podle islámu.

⁷ Wahhábismus je sunnitská fundamentální forma islámu a zároveň se jedná o státní ideologii Saúdské Arábie.

⁸ Konkrétně šlo o Turkmenistán, Uzbekistán, Tádžikistán, Kazachstán a Kyrgyzstán

Pomoc ze strany Pákistánu byla později nesporná. Zejména, když Umar, společně s již početnější skupinou Talibů, zaútočil na sklad zbraní, patřící Hekmatjárovi, který se nacházel při pákistánských hranicích. Obránce přemohli s přispěním pákistánského dělostřelectva, které asistovalo střelbou přes hranici. Tálibánu se tak do rukou dostalo několik tisíc kusů zbraní. Na oplátku pak Tálibán pomohl vysvobodit zadržený pákistánských konvoj, který směřoval do Turkmenistánu. Ten byl zadržen lokálními skupinami, které chtěly, aby Pákistán ukončil podporu Tálibánu. Neúspěšně. Umar se svými následovníky skupiny přemohl a jejich vůdce, opět pro výstrahu, pověsil. Síla Tálibánu rostla a jejich pozornost začala směřovat na Kandahár (Marek 2003: 117).

Dne 5. listopadu 1994 došlo k útoku Tálibánu na Kandahár. O město se do té doby dělily čtyři skupiny, i když hlavní slovo měl Gul Agha, který byl stoupencem prezidenta Rabbáního. Tomu se podařilo z města uprchnout, a tak obrana města nekladla moc velký odpor. K tomu přispěla i skutečnost, že Nakíb, druhý nejmocnější muž ve městě, přešel i se svými dva a půl tisíci muži, na stranu Tálibánu. Existují určité indicie, které nasvědčují tomu, že za tímto rozšířením tálibánských stavů stojí opět Pákistán. Druhé největší město Afghánistánu se tak dostalo do rukou novým vládcům. Hned se také stalo hlavní baštou tohoto hnutí a Talibové odsud vyráželi operovat do okolí. Lidé byli na jednu stranu rádi, že se zbavili nevypočitatelných warlordů a chaosu, na druhou stranu je však čekal přísný režim, který Umar ve městě zavedl. Kandahár se tak vrátil do dávných dob, kdy se přísně dbalo na dodržování islámského práva šaría. Vrátily se tak přísné fyzické tresty, stínání, kamenování a veřejné popravy. K tomu bylo zakázáno vše, co bylo v rozporu s Koránem, nebo nějakým způsobem připomínalo výdobytky moderní doby. Žádná televize, rádia, fotografování, zpěv, dokonce ani oblíbená zábava afghánských dětí, kterou bylo tradiční chytání draků (Boháč 2008).

Počet Talibů ke konci roku 1994 rapidně stoupl, čítali už tisíce příznivců, kteří se do Kandaháru sjížděli z pákistánských a afghánských madras. Vidina silného, sjednoceného, a hlavně striktně islámského Afghánistánu, pro ně byla

lákavá. Stejně, jak rostl počet Talibů, rostl i počet provincií, kontrolovaných Tálibánem. Do konce roku stihli obsadit ještě další tři jižní provincie. Většinou se tamní skupiny vzdávaly bez odporu a připojovali se k Tálibánu. Jednou z těchto tří provincií byla i provincie Helmand, která byla specifická tím, že se zde dařilo setému máku, což bylo ideální pro byznys s opiem. V této provincii tak narazili na poněkud tužší odpor, protože se místní skupiny nechtěly vzdát svého příjmu. Nakonec však byly přemoženy a opiová pole padla pod kontrolu Tálibánu (Novák 2008: 183).

V únoru roku 1995 to bylo již devět provincií z třiceti, a Tálibán se tak pomalu stával největší a nejsilnější skupinou v zemi. Událostí, která se odehrála 4. února 1995, si pak definitivně přiklonil na svoji stranu Pákistán. Talibové totiž dokázali napadnout hlavní tábor Hekmatjára, který se tak musel dát na útěk, směrem k hlavnímu městu Talibové postupovali rychle, v březnu téhož roku už ovládali dvanáct provincií a pomalu, ale jistě se blížili k Hératu a Kábulu. To, že Tálibán nelze brát na lehkou váhu, pochopil také prezident Rabbání. Stalo se tak ve chvíli, kdy mu na stole přistály jejich požadavky. Přáli si jeho rezignaci, kterou zdůvodňovali tím, že jakožto Tádžik je protipaštunský, a navíc zkorumpovaný. Požadovali také, aby se mohli stát součástí prozatímní vlády, která by měla být složena pouze z důsledných muslimů. Ti by měli pocházet ze všech jednatřiceti provincií, aby se každé dostalo náležitého zastoupení (Marek 2003: 118).

V květnu téhož roku se pak Talibové snažili o dobytí Hératu na jihozápadě země. Toto město měl pod kontrolou Ismail Chán, který se Tálibánu úspěšně bránil. Byl totiž také Mudžáhidem a veteránem, z dob sovětské okupace, takže měl určité zkušenosti. Dlouho se mu dařilo držet Tálibán dál od města. V jednu chvíli přešel i do protiofenzívy, ve které ho podpořil i Kábul, prostřednictvím letectva, a při níž se mu podařilo vytlačit Tálibán daleko od města. Jenže Talibové za sebou měli Pákistán, který je v nejhorší chvíli opět podpořil. Takže dokázali přejít také do protiofenzívy, na kterou již Ismail Chán nenašel odpověď. A tak, společně s částí svých jednotek, ustoupil do Íránu. Tálibán tak 5. září 1995

ovládl další důležité město a smyčka kolem Kábulu se začala postupně utahovat (Ewans 2005: 132).

Talibán se tedy začal připravovat na obsazení Kábulu. Jenže ten bránil Masúd, společně se zhruba patnácti tisíci, dobře vyzbrojenými a loajálními, vojáky. Bylo tedy jasné, že se Kábul jen tak lehce nevzdá. Toho si byli vědomi i Talibové a jejich vedení, začali proto s ostřelováním. Rakety dopadaly na území Kábulu od podzimu roku 1995, a také v průběhu roku 1996. Když už si obyvatelé Kábulu mysleli, že s odstraněním Hekmatjára přijde konečně klid, tak místo něho přišel Talibán. Kábulané měli obecně z Talibánu strach. Kábul byl totiž etnicky velice pestrý a největší zastoupení zde měli Tádžikové, kteří Talibán chápali jako nástroj Paštunů, který má opět zajistit jejich nadvládu (Novák 2008: 187).

Smyčka se začala opravdu stahovat od počátku roku 1996. Talibán si chystal vhodné podmínky pro útok, a získával kontrolu nad provinciemi na jihu, západu i východu. Masúdu a prezidentovi Rabbánímu začínalo být jasné, že je zle. Talibán se, v druhé polovině roku, začal přibližovat a disponoval silou zhruba třiceti tisíc mužů. To bylo dvakrát víc, než kolika muži na začátku disponoval Masúd. Po logické úvaze bylo rozhodnuto. Masúd, i se svými jednotkami, se rozhodl stáhnout na sever a město přenechal, bez nějakého většího boje, Talibánu. Dne 26. září tak začalo docházet ke stahování vojsk Masúda, z druhé strany se začali do města hrnout Talibové. Večer, téhož dne, již byl Kábul zcela pod kontrolou Talibánu (Ewans 2005: 132-132).

Talibán, jako novou sílu či spíše hrozbu, začaly vnímat i okolní státy, sousedící s Afghánistánem. Mezi prvními, kdo Talibán varoval, aby se nepokoušel překračovat jeho hranice, byl Írán. Svou pozornost upřel zpátky na Afghánistán také, nyní již rozpadlý, Sovětský svaz, vystupující pod staronovým názvem Ruská federace, zkráceně Rusko. Ruští představitelé se totiž báli, aby Talibán nepokračoval dále na sever a neskončil tak u uzbecké nebo tádžické hranice, případně dokonce až za nimi. I když středoasijské republiky vyhlásily nezávislost, stále se v nich u moci drželi převážně bývalí

komunisté, s blízkými vazbami na Rusko. Rusové se proto báli, aby tamní představitelé nebyli nahrazeni někým protiruským. Proto chtěli držet Tálibán co nejdál od „svých“ hranic. Nabízela se možnost případné přímé konfrontace s Tálibánem, která však vzhledem k tomu, jak dopadla posledně, nenašla mnoho příznivců. Rusové se proto rozhodli podpořit uprchlého Masúda, kterému, i přes dřívější rozpory, poskytli vojenskou základnu na jihu Tádžikistánu, včetně zbraní (Balmasov 2010).

Tálibán kontroloval, po obsazení Kábulu, téměř tři čtvrtiny celého území, avšak k tomu, aby dosáhl mezinárodního uznání, potřeboval dostat pod kontrolu i sever země. Ten byl pro Tálibán důležitý i z jiného hlediska, nacházela se tam totiž více jak polovina zemědělské půdy Afghánistánu. Ještě důležitější však byl z průmyslového hlediska, protože se zde nacházelo osmdesát procent průmyslových závodů v zemi. Problémem ovšem bylo, že sever země měl pod kontrolou generál Abdul Rašíd Dostúm a jeho padesátitisícová armáda. Generál Dostúm byl etnický Uzbek, a na území pod jeho kontrolou, panovala úplně jiná pravidla. Dala by se přirovnat k období před nástupem Tálibánu a jejich restrikcí. Na severu si tak Afghánci mohli dopřávat vše, co ve zbytku země Tálibán zakázal. Generál Dostúm nebyl spokojený s vývojem v zemi, a už vůbec ne s představou, že by se měl vzdát „svého“ území ve prospěch Tálibánu (Novák 2008: 198).

Dne 10. října 1996, jako reakce na postupující Tálibán, vznikla Severní aliance. Tu utvořili generál Dostúm, společně s Masúdem a dalšími bývalými vládními veliteli. Oficiálně stál v čele této koalice exprezident Burhánuddín Rabbání. Tato aliance byla důležitá zejména ke konci roku 2001, kdy navázala spolupráci s americkými a britskými vojáky, kteří přišli do Afghánistánu pátrat po Usámovi bin Ládínovi, v rámci operace Trvalá svoboda (Operation Enduring Freedom) (Boháč 2008).

Boje o sever země mezi Tálibánem a Severní aliancí probíhaly i v následujících letech. Tálibánu se nikdy nepodařilo úplně ovládnout celý

Afghánistán, dokázal však vojska Severní aliance zatlačit hlouběji na sever. Jednu dobu tak kontroloval devadesát procent afghánského území. Tálibánu se také nikdy nepodařilo získat, až na pár nepřekvapivých výjimek⁹, mezinárodní uznání, jakožto vládcům Afghánistánu (Laub 2014).

3.4 Al-Káida

Afghánistán tak byl zemí, která neustále poutala mezinárodní pozornost. K tomu přispěla i další událost, kterou bylo otevření výcvikových center, mezinárodní teroristické organizace Al-Káida, na afghánském území. Tento krok byl možný zejména díky Tálibánu a jeho vůdci Muhammadu Umarovi. Ten navázal vazby s Usámou bin Ládinem už během bojů proti sovětským okupantům. Jak již bylo v této práci zmíněno, Usáma bin Ládín v té době vypomáhal Mudžáhidům v Pákistánu. Zde také došlo k prvnímu setkání mezi nimi. Konkrétně to bylo, na jedné z mnoha madras, které v Pákistánu byly. Je těžké říci, na kolik se v té době sblížili, každopádně určitá vazba tu vznikla, a na tu i později navázali (Marek 2003: 121).

Nejčastěji se uvádí, že Al-Káida vznikla v srpnu roku 1988. Na jejím založení se podílel, již výše zmiňovaný Usáma bin Ládín, dále pak například Ajmán Zavahrí, společně s další hrstkou podobně radikálně smýšlejících jedinců (Bergen 2006: 76). Avšak je nepopíratelné, že kořeny Al-Káidy sahají ještě podstatně hlouběji do historie. Konkrétně, opět do období sovětské okupace. Během ní totiž přišlo do Afghánistánu mnoho radikálněji smýšlejících muslimů z celého světa, kteří přišli vést džihád proti sovětským vojákům. Po skončení sovětské okupace se pak část z nich rozhodla zapojit do občanské války mezi frakcemi Mudžáhidů a jejich velitelů. Další část odcestovala zpět, odkud přišla a poslední se ještě více zradikalizovala a začala se připravovat na globální džihád. Z řad posledně zmíněných Mudžáhidů, se pak v následujících letech začalo formovat jádro Al-Káidy. To setrvalo na území Afghánistánu zhruba

---

⁹ Jednalo se o Pákistán, Spojené arabské emiráty a Saúdskou Arábii

do roku 1991. Následně pak přesunulo své hlavní stanoviště do Súdánu. Avšak výcvikové kempy, v oblasti afghánsko-pákistánských hranic, fungovaly i nadále (Wander 2008).

První teroristické útoky, které proběhly pod záštitou Al-Káidy, se odehrály již rok poté, co Al-Káida přesunula svou centrálu do Súdánu. Šlo o útoky ze dne 29. prosince 1992 na americké vojáky v Jemenu. Ti se chystali na vojenskou misi do Somálska. Jednalo se o bombový útok na hotel, kde byli vojáci ubytováni. Při této akci zahynuli dva Rakouští turisté. Další útok měl proběhnout ve stejnou dobu také v Jemenu, konkrétně na Adenské letiště. Teroristé chtěli provést raketový útok na vojenská letadla americké armády. Teroristé však byli dopadeni ještě předtím, než stihli zaútočit (Windrem 2005).

Následujícího roku, konkrétně 26. února 1993, se odehrál první bombový útok na Světové obchodní centrum. Zde nelze prokázat přímou účast Al-Káidy, avšak bylo dokázáno, že jeden z možných pachatelů, Ramzi Yousef, prošel výcvikovým kempem Al-Káidy, a to konkrétně tím afghánským. Při tomto útoku mělo dojít k odpálení jedné věže obchodního centra, za pomoci zhruba šesti set kilogramů výbušniny, umístěné v nákladním voze. První věž pak měla spadnout na věž druhou, a měla taktéž způsobit její sesunutí. Naštěstí se tak nestalo. Stejně však o život přišlo šest lidí a další stovky byly zraněny (Wander 2008).

Pokusů a útoků nadále přibývalo. Egypt, Saúdská Arábie, Somálsko, Filipíny, to jsou jen jedny z mála míst, kde se Al-Káida snažila udeřit. Cíle byly různé. Útoky měly být prováděny na vysoké zahraniční politiky, na papeže, americké jednotky, saúdskou královskou rodinu. Zkrátka na všechny, kteří se nějakým způsobem zprotivili Usámovi bin Ládinovi a jeho radikálně islámské vizi (Wander 2008).

Rok 1996 byl klíčový hned ze dvou důvodů. Na nátlak Spojených států byla Al-Káida nucena opustit Súdán. Útočiště však opět našla v Afghánistánu. Zejména i proto, že se situace v zemi do jisté míry stabilizovala a většinu země kontroloval Tálibán, který byl Al-Káidě ideově blízký. Po tomto kroku se bin

Ládin rozhodl oficiálně vyhlásit první fatwu¹⁰, která tak oficiálně posvětila džihád, zatím jen proti americkým vojákům, operujícím mimo svou vlast (Ewans 2005: 131-132).

Umar tedy umožnil návrat bin Ládinovi i jeho organizaci. Nebyl to zase tak překvapivý krok, zejména proto, že si už v dřívějších dobách obě skupiny značně vypomáhaly. Ať už se jednalo o spolupráci v oblasti logistiky, v poskytování výcviku, nebo například ve financování. Zde se činil zejména bohatý bin Ládin. Tentokrát měl však Umar podmínku, která se týkala Spojených států. Vzhledem k tomu, že Tálibán kontroloval většinu afghánského území a usiloval o mezinárodní uznání, si Umar nechtěl Spojené státy znepřátelit. Chtěl tedy, aby Al-Káida omezila útoky na Spojené státy. Tento požadavek se však neslučoval s bin Ládinovými plány, který chtěl vést globální džihád proti všem nevěřícím¹¹. Bin Ládinovy cíle tak byly spíše globálního charakteru, kdežto Umarovy byly ryze lokálního charakteru. Umarovi stačilo, že bude Afghánistán pod kontrolou Paštunů a bude zde dodržována striktní forma islámu. Větší ambice neměl (Stanford University 2015).

Každopádně bin Ládin Umarův požadavek porušoval a definitivně ho pohřbil roku 1998. V tomto roce totiž vyhlásil druhou fatwu. Ta tentokrát posvěcovala útoky na Američany a jejich spojence. Bin Ládin vyzval všechny „pravé“ muslimy, aby nově útočili i na civilní obyvatelstvo a tyto útoky měly být prováděny neomezeně, po celém světě. Do této doby se většina teroristických útoků odehrávala převážně na africkém nebo asijském kontinentu, výjimečně pak na americkém. Po tomto roce se však nově rozšířily i na evropský kontinent. Na důkaz bin Ládinovy výzvy, uspořádala Al-Káida, k 7. srpnu téhož roku, dva bombové útoky na americké ambasády v Nairobi (Keňa) a Dar es Salaamu (Tanzanie). Celkem při obou útocích zahynulo kolem 240 lidí, a ačkoliv byl tento útok cílený především na pracovníky amerických ambasád, většina mrtvých byli

---

¹⁰ Pod pojmem fatwa se rozumí nábožensko-právní stanovisko, které zdůvodňuje či posvěcuje z náboženských pozic určité jednání či politiku.

¹¹ Pojmem nevěřící je označován každý člověk, který není muslim.

místní. Američanů zemřelo dohromady dvanáct. Zraněných byly tisíce. (Windrem 2005).

Tyto útoky donutily Spojené státy, aby Al-Káidě začaly věnovat ještě větší pozornost. A co hůř pro Umara, svůj pohled přesunuly i na Afghánistán, konkrétně na výcvikové tábory, které se zde nacházely. Americká odvěta pak na sebe nenechala dlouho čekat. V následujících dnech došlo k ostřelování výcvikových kempů v Afghánistánu i Súdánu. Bin Ládin také zaujal jednu z předních příček, hledaných osob, na seznamu FBI (CNN 1998).

Prezident Clinton už v té době zvažoval možnou intervenci do Afghánistánu, obával se však, že by u takovéto akce nezískal dostatečnou podporu. Situaci se snažila vyřešit i Saúdská Arábie, která se, jakožto jeden z hlavních sponzorů, vydala do Afghánistánu. Konkrétně to byl princ Turčí al-Fajsal, který se, na společné schůzi, snažil přesvědčit Umara, aby bin Ládira vydal, anebo alespoň vyhostil ze země. Ten však nesouhlasil, a až nyní se doopravdy ukázalo, jak blízké vazby na sebe obě organizace měly. Tato informace prince nepotěšila. Saúdská Arábie měla se Spojenými státy nadstandardní vztahy, za které byla celá královská rodina bin Ládirinem značně kritizována. Několikrát je vyzval, aby s Američany ukončili spolupráci a vyhnali je ze země. Královské rodině se podobná nařčení samozřejmě nelíbila, a také proto byl bin Ládin nucen opustit svou rodnou zemi (Novák 2008: 203).

Z politického hlediska se v Afghánistánu nic neměnilo. Tálíbán stále kontroloval většinu území, avšak bez mezinárodního uznání. Fakticky tak byl prezidentem stále Rabbání, i když Severní aliance kontrolovala jen severní cíp země. Důležitá však byla vznikající spolupráce mezi Spojenými státy, Ruskem a Severní aliancí. Roku 2000 se totiž Spojené státy a Rusko zasadili v Radě bezpečnosti OSN o to, aby byly na Tálíbán uvrženy přísné sankce (Novák 2008: 209).

Dne 11. 9. 2001 se Al-Káidě konečně povedlo to, co se jí nepovedlo před osmi lety. Prostřednictvím čtyř unesených civilních letadel, amerických

společností *American Airlines* a *United Airlines*, zasadila tvrdou ránu Spojeným státům na místě, kde to nejméně čekaly. Světové obchodní centrum napodruhé neodolalo teroristickému útoku, a po té, co do každé věže narazilo jedno unesené letadlo, se sesunulo k zemi. V jeho útrokách zahynulo zhruba 2600 lidí. Nejednalo se však pouze o americké občany, ale také o lidi, z různých koutů světa. Kromě Světového obchodního centra byl jedním letadlem zasažen i Pentagon, sídlo Ministerstva obrany Spojených států amerických. Zde zahynulo 125 lidí. Čtvrté letadlo bylo sestřeleno americkým stíhacím letounem ještě dříve, než ho jeho únosci stihli nasměrovat do nějaké další budovy. V útrokách letadel tak našlo smrt 256 lidí. Celkem se tak Al-Káidě podařilo zabít necelých 3000 lidí. K tomuto číslu je však potřeba připočíst ještě stovky zraněných (9/11 Commission 2014).

Po tomto činu už Spojené státy nemohly, s útokem na Afghánistán a Al-Káidu, otálet. To, mimo jiné, dokázal ve svém proslovu, který se konal 7. října téhož roku, i prezident George Bush mladší. Oznámil, že Armáda Spojených států, na jeho příkaz, začala s útokem proti výcvikovým kempům Al-Káidy a vojenským zařízením Tálibánu. Předtím však ještě velitelé Tálibánu dostali šanci k nápravě. Měli okamžitě uzavřít veškeré výcvikové kempy na území Afghánistánu, vydat hlavní představitele Al-Káidy a propustit všechny, neprávem zadržované osoby ze zahraničí, včetně amerických občanů. Ani jeden z těchto požadavků však nebyl splněn. Odstartovala proto operace, která nesla název *Trvalá svoboda*, jež měla za cíl zničit teroristy, stabilizovat zemi a nastolit silnou centrální vládu. Spojené státy se také spojily se Severní aliancí a ostatními skupinami, které byly ochotné bojovat proti Tálibánu, a podílet se tak na jeho vytlačení a ustanovení nové vlády (White House 2001).

Hlavní představitelé Tálibánu i Al-Káidy si byli moc dobře vědomi toho, co bude následovat, pokud nepřijmou americké podmínky. Rozhodli se proto, utéct k afghánsko-pákistánským hranicím. Část se vydala za hranice do Pákistánu, do oblasti zvané Balúčistán, a část, v čele s Umarem, se rozhodla ukrývat na jihu Afghánistánu. Tento krok byl ze strany Umara poměrně logický,

vzhledem k tomu, že na jihu vyrůstal a znal zdejší prostředí. Nyní se ještě, na okamžik, vrátím k rozhodnutí Umara, nevydat Spojeným státům bin Ládina. Toto rozhodnutí nebylo úplně jednoznačné. Samotný Umar byl útokem, na Světové obchodní středisko, zaskočen. Dokázal totiž odhadnout, jaká reakce bude následovat. V rámci udržení se u moci dokonce zvažoval, že by bin Ládina vydal, zejména i proto, že se v poslední době často neshodli. Nakonec se však rozhodl, tak jak se rozhodl (Stanford University 2015).

Pro Afghánistán tak opět nastalo období změn. Striktně nábožensky založený Tálibán byl postupně vytlačován z vydobytých pozic a měst. Nekompromisně byly ničeny veškeré výcvikové kempy a pozůstatky po Tálibánu i Al-Káidě. Jak se situace začala zlepšovat, začalo docházet i k pokusům o obnovení fungujícího státního aparátu. Samozřejmě byly různé rekonstrukční práce, které měly rovněž přispět k obnovení státního chodu (Marek 2003: 124-125).

Výrazný posun kupředu přinesly, po dlouhé době, první prezidentské volby, které se konaly 9. října 2004. Vítězem těchto voleb se oficiálně stal Hamíd Karzáí, který získal 55% všech hlasů. Byl to právě Karzáí, kdo byl, na počátku roku 2002, dosazen do čela prozatímní vlády, později byla jeho pozice stvrzena i Kmenovým kruhem. Sám Karzáí se v zemi činil, dařilo se mu usmířovat, dříve mezi sebou válčící, skupiny (The Guardian 2008).

Co se týká Al-Káidy jako organizace, tak byla značně oslabena, stále však představovala hrozbu. To mimo jiné dokázala 11. března 2004, kdy se odehrály teroristické útoky v Madridu. Teroristé, napojení právě na Al-Káidu, provedli několik bombových útoků na madridské příměstské vlaky. Při těchto útocích zahynulo 191 lidí a stovky jich byly zraněny (CNN 2015). Avšak vliv Al-Káidy postupně slábl. Spíše, než reálnou hrozbou, se stávala jakýmsi odkazem neboli vzorem, pro ostatní muslimské fanatiky, po celém světě. Tisíce jejích členů totiž bylo pozatýkáno nebo pozabíjeno, v rámci operace Trvalá svoboda. Veškerá jejich výcviková střediska byla ničena, takže se ztěžoval výcvik potencionálních

členů. Přední představitelé, jako bin Ládín nebo například Zavahrí, se museli skrývat, a tím byla snižována akceschopnost vedení (Johnson 2009).

Za zmínku stojí ještě jeden teroristický útok, který se odehrál o rok později v Londýně. Dne 7. července 2005 totiž došlo k prvnímu sebevražednému bombovému útoku na území Evropy. Ve třech vagónech londýnského metra se odpálili tři mladí sebevražední atentátníci. O hodinu později se následně odpálil ještě čtvrtý atentátník, v typickém londýnském patrovém autobuse, který je známý jako doubledecker. Celková bilance byla 52 mrtvých a přes 700 zraněných lidí. U jednoho z útočníků byly později prokázány i vazby na Al-Káidu (History 2005).

3.5 Analýza získaných poznatků

Afghánistán ve své samostatné historii nikdy nevykazoval charakteristiky silného státu. Po celou dobu balancoval na hranici mezi slabým, rozpadajícím se a rozpadlým státem. Jednak to bylo dáno jeho ekonomickou situací, která byla do jisté míry zaviněna i geopolitickou polohou. A jednak to bylo dáno historickými podmínkami, díky kterým se v Afghánistánu nepodařilo etablovat takový politický režim, který by byl na jeho území plošně akceptovatelný, a zároveň by byl i natolik efektivní, aby se udržel. Před i v průběhu sovětské okupace už Afghánistán vykazoval známky rozpadajícího se/rozpadlého státu. Vláda byla neefektivní, závislá na vnější pomoci (ze SSSR), velká část Afghánců ji nerespektovala, a dokonce proti ní bojovala. Afghánistánu jednoznačně chyběla vnější i vnitřní suverenita, jelikož do jeho chodu citelně zasahoval Sovětský svaz. V armádních řadách docházelo k plošné dezerci, kdy vojáci vstupovali do řad opozičních Mudžáhidů. Vláda ani zdaleka nekontrolovala celé území. V zemi tedy panovaly téměř ideální podmínky, za kterých by se zde mohli vyskytovat (mezinárodní) teroristé. A oni se zde skutečně vyskytovali. V jistém smyslu bychom tak mohli vnímat Mudžáhidy, kteří se do Afghánistánu sjížděli z různých koutů světa, aby zde vybojovali svůj džihád, nejdříve proti

vládním vojskům, později již proti sovětské armádě. Část z nich se poté skutečně stala mezinárodními teroristy, když se stali členy Al-Káidy, která se vlastně začala profilovat už v průběhu tohoto konfliktu.

Po odchodu sovětských vojsk se situace v zemi nijak výrazně nezlepšila. Země byla stále rozdělená, vlivem sovětské okupace, na jejich příznivce a odpůrce, přičemž odpůrců byla většina. Se zmizením společného nepřítele se jednotlivým skupinám Mudžáhidů otevřely nové možnosti toho, co dál. Část z nich se rozhodla vrátit k předchozímu způsobu života, protože hlavní nepřítel byl vyhnán a oni už neměli další potřebu bojovat. Další část se během bojů ještě více zradikalizovala a rozhodla se, že bude pokračovat v globálním džihádu proti všem nevěřícím. Tato část se přidala k Usámu bin Ládínovi a vstoupila do jeho organizace Al-Káida s tím, že o sobě brzy dají vědět. Na afghánsko-pákistánských hranicích se tak začaly vytvářet první vazby a vyrůstat tréninkové kempy. Zatím jich nebylo mnoho, protože organizace byla teprve čerstvá, přesto však měla velké ambice.

Území Afghánistánu se mezitím opět začalo měnit v bitevní pole. Rozpad státu byl neoddiskutovatelný. Na afghánském území operovalo mnoho aktérů, v podobě různých skupin Mudžáhidů, kteří si chtěli uzurpovat alespoň kousek moci. Vláda v Kábulu nebyla schopná efektivně bojovat proti všem těmto skupinám, a tak se snažila alespoň kontrolovat co největší oblast kolem Kábulu. To se jí však moc dlouho nedařilo, protože Kábul nakonec padnul. Začalo tak krátké období bezvládní do doby, než vůdci exilových skupin v Pákistánu vyberou nového prezidenta. Toto období se neslo ve znamení bojů mezi nejsilnějšími skupinami Mudžáhidů. Al-Káida se, i přes příznivou situaci v zemi, rozhodla přesunout do Súdánu, který se již v té době řadil také mezi rozpadlé státy. Bin Ládínovi se zdála současná afghánská půda, plná bojujících Mudžáhidů, asi moc horká. Přesunul se tedy do Afriky, odkud měl lepší dosah do okolních muslimských států, a kde mohl verbovat bojovníky pro svou organizaci. Náborové kempy u afghánsko-pákistánských hranic však i nadále fungovaly.

Na tomto příkladě je jasně vidět, jak důležité byly pro Al-Káidu rozpadlé státy. Pokud nebyla situace v některém z rozpadlých států ideální, mohlo se celé jádro sbalit a přesunout se do jiného rozpadlého státu, kde našli útočiště. Rozpadlé státy tak obrazně můžeme považovat za jakési „skryše“ neboli „domečky“, do kterých se teroristé mohou ukrýt. Tavním vládám to bylo jedno. Buď měly svých starostí dost, například s udržení alespoň části území pod kontrolou, nebo, v těch horších případech, s teroristickými skupinami i spolupracovaly. Což byl i případ Tálibánu, který se vyprofiloval z malého lokálního uskupení, až po nekorunovaného vládce Afghánistánu. Případ Tálibánu se však proti ostatním případům poněkud odlišuje. A to zejména ideologickou blízkostí obou skupin. V obou případech se jednalo o striktně praktikující muslimy, často i veterány ze sovětské či občanské války. Šlo tedy o skupiny, které si byly dost blízké, a proto bylo snazší navázat i vzájemnou spolupráci. Ta byla pro Al-Káidu vítaná. Nemusela se tak bát žádných podrazů ze strany vládců země, a mohla se plně věnovat přípravám na mezinárodní teroristické akce. To, že se jednalo o opravdu nadstandardní vztahy, později dokázal zejména Tálibán, po teroristických útocích z 11. září 2001. Umar, vůdce Tálibánu, dostal ultimátum ze strany Spojených států a jejich spojenců, které mělo rozhodnout o osudu celého hnutí. I přes to, že věděl, jaká síla proti němu stojí a mohl tušit, co bude následovat, pokud výzvu neuposlechně, rozhodl se ji neuposlechnout. Tím prakticky odsoudil vše, co léta budoval, k zániku.

4 ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsem se věnoval problému Afghánistánu, jakožto rozpadajícího se státu, v souvislosti se vznikem mezinárodního terorismu. V první části této práce jsem se zabýval teoriemi, potřebnými k pochopení celkové problematiky rozpadlého státu a mezinárodního terorismu. Za pomoci těchto teorií a jedné odborné publikace, jsem se následně snažil zjistit, proč jsou rozpadlé státy tolik oblíbené, nejen u mezinárodních teroristů. Poznatky,

kteřé z tohoto zkoumání vyplynuly, jsem následně sepsal do teoretické podkapitoly Vztah mezi rozpadlým státem a mezinárodním terorismem.

Praktická část byla rozdělena do pěti hlavních kapitol, které na sebe chronologicky navazují. Tyto události mapují politicko-historický vývoj Afghánistánu od období těsně před sovětskou intervencí, pokračujíc sovětskou okupací, občanskou válkou, vzestupem Tálibánu, a končíc spoluprací Tálibánu s Al-Káidou. V rámci páté kapitoly jsem se posléze snažil, za pomoci teoretického rámce a poznatků, získaných z předchozích kapitol, dojít k cíli této práce. Tedy analyzovat a zhodnotit závislost mezinárodní teroristické skupiny Al-Káida na prostředí, které jí rozpadlé státy, v tomto případě Afghánistán, poskytují a zjistit, proč jsou rozpadlé státy pro teroristické skupiny zajímavé.

Tento cíl se mi podařilo, na základě předchozích částí práce, splnit, v rámci páté kapitoly vysvětlit a podložit konkrétními příklady. Rozpadlé státy jsou, nejen pro mezinárodní teroristy, velice atraktivním místem. Tyto státy totiž zpravidla nemají dostatečný monopol na užití legálního násilí, což v praxi znamená, že nedisponují dostatečně efektivními bezpečnostními složkami, které by dokázaly zajistit kontrolu nad celým územím státu. V důsledku toho může docházet k beztrestnému narušování státních hranic, což vyhovuje zejména kriminálním a teroristickým skupinám. To platí i pro případ Afghánistánu, který v současné historii nikdy nedisponoval takovými prostředky, aby dokázal efektivně kontrolovat celé své rozlehlé území. Připočteme-li k tomu ještě, s jakou frekvencí se v Afghánistánu v posledních desetiletích měnily vlády a prezidenti, nebo jak často se tam v poslední době bojovalo, tak to jasně vypovídá nejen o politické situaci v zemi.

Afghánistán byl ještě o to specifictější, že na jeho území vlastně započala svou činnost Al-Káida, jedna z nejvíce nenáviděných mezinárodních teroristických skupin. Velká část jejích členů totiž v Afghánistánu bojovala při sovětské či občanské válce, nebo alespoň prošla zdejšími výcvikovými kempy. Zejména bojovníci z válek si tu, za dobu svého působení, mohli

vybudovat slušnou síť kontaktů, která jim, oproti ostatním rozpadlým státům, mohla poskytovat značnou výhodu. Dalším důležitým bodem byly právě vazby na ostatní islamisty, a to zejména na Tálibán, který se v dobách, kdy byl v Afghánistánu u moci, nebránil lokální spolupráci s Al-Káidou, jejíž nejvyšší představitele pak následně na svém území ukrýval.

Problém rozpadlých nebo rozpadajících se států je stále aktuální. Rovněž aktuální je i problém s mezinárodním terorismem, na který je ovšem v dnešní době pohlíženo jinak, než před dvaceti lety. Nejlépe to vystihuje Reinales, kterého jsem uvedl v teoretické části u mezinárodního terorismu. V dnešní době je již téměř nemožné nalézt teroristickou organizaci, která by byla striktně národnostně či hraničně vymezená. S rozvojem moderních technologií a globálním pojetím světa, se vlastně pomalu smazávají hranice, které již dnes nepředstavují žádné velké překážky jak pro cestovatele, tak i například pro teroristy.

Abych se však vrátil k tomu, co jsem chtěl říct. Dle mého názoru, má Afghánistán to nejhorší za sebou, a nyní již není tak zajímavou „destinací“ pro (mezinárodní) teroristy. Je to dáno zejména dvěma věcmi. Tou první je, že Al-Káida, tak jak existovala před deseti či dvaceti lety, již dnes neexistuje. Většinu hlavních představitelů se podařilo postupně pozabíjet nebo zadržet. A skupina jako taková, se rozdrobila do malých nezávislých buněk. Troufám si však tvrdit, že odkaz, který po sobě zanechal Usáma bin Ládín, i nadále zůstává. Avšak ten je možná ještě nebezpečnější, než samotné teroristické akce. Po celém světě totiž roste počet zfanatizovaných muslimů, kteří jsou ochotni zanechat všech světských výtobytků, které jim poskytuje západní civilizace. Raději se vydají na duchovní cestu, která je však, bohužel až příliš často, reprezentována džihádem. Tou druhou pak byla operace *Trvalá svoboda*, díky které koaliční vojáci vyčistili většinu afghánské území od Tálibánu. Samozřejmě se to nepodařilo úplně. Zejména na jihu země, kde se vlastně Tálibán zrodil a kde má stále velké množství příznivců. Celkově to však dalo Afgháncům novou šanci, začít víceméně od začátku.

5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

5.1 Knihy a články

Bergen, P., L. (2006). *The Osama Bin Laden I Know: An Oral History of Al Qaeda's Leader* (New York: Free Press).

Ewans, M. (2005). *Conflict in Afghanistan: Studies in asymmetric warfare* (London/New York: Routledge).

Filkins, D. (2008). *The Forever War* (New York: Vintage Books/Random House).

Malkasian, C. (2003). *War Comes to Garmser: Thirty Years of Conflict on the Afghan* (Oxford: University Press).

Marek, J. (2003). *Stručná Historie Států: Afghánistán* (Praha: Libri).

Matinuddin, K. (1999). *The Taliban Phenomenon, Afghanistan 1994–1997* (Oxford: University Press).

Novák, M. (2008). *Džihád proti Kremlu* (Praha: Nakladatelství Epoque).

Nožina, M. (2002). *Mezinárodní terorismus jako faktor mezinárodních vztahů a důsledky pro českou zahraniční politiku* [výzkumný projekt] (Praha: Ústav mezinárodních vztahů).

Reinares, F. (2005). Conceptualising International Terrorism *ARI* (82).

Rotberg, R., I. (2003). *When States Fail: Causes and Consequences* (Princeton: Princeton University Press).

Schneckener, U. (2004). *How Transnational Terrorists Profit from Fragile States* (Berlin: SWP).

Šmíd, T. – Vařura, V. (2009). Teoretické vymezení a konceptualizace fenoménu slabých a selhávajících států. *Mezinárodní vztahy* 44 (2), s. 45.

Waisová, Š. (2007). Rozpadlé a rozpadající se státy jako vývojová větev státnosti. In: Waisová, Šárka a kol., Slabé státy. Selhání, rozpad a obnova státnosti (Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 7-16.

5.2 Internetové zdroje

Balmasov, S. (2010). Russian border guards to fight Taliban. *Pravda.ru*. 17. 12. 2010 (http://english.pravda.ru/hotspots/conflicts/17-12-2010/116248-russia_tajikistan_afghanistan-0/, 23. 4. 2015).

BBC (2001). *Profile: Ex-king Zahir Shah* (http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/1573181.stm, 5. 4. 2015).

BIS (2015). *Terorismus* (<http://www.bis.cz/terorismus.html>, 2. 4. 2015).

Boháč, A. (2008). Afghánistán za vlády Tálíbanu: politicko-geografická analýza. *e-Polis*. 10. 11. 2008 (<http://www.e-polis.cz/clanek/afghanistan-za-vlady-talibanu-politicko-geograficka-analyza.html>, 24. 4. 2015).

CNN (1998). *U.S. missiles pound targets in Afghanistan, Sudan* (<http://edition.cnn.com/US/9808/20/us.strikes.01/>, 19. 4. 2015).

CNN (2015). *Spain Train Bombings Fast Facts* (<http://edition.cnn.com/2013/11/04/world/europe/spain-train-bombings-fast-facts>, 25. 4. 2015).

FBI (2015). *Definitions of Terrorism in the U.S. Code* (<http://www.fbi.gov/about-us/investigate/terrorism/terrorism-definition>, 3. 4. 2015).

History (2005). *7/7 London Bombings* (<http://www.history.co.uk/study-topics/history-of-london/77-london-bombings>, 27. 4. 2015).

Johnson, K. (2009). Eight years after 9/11, al-Qaeda is weakened but still a threat. *ABC NEWS* (<http://abcnews.go.com/Politics/years-911-al-qaeda-weakened-threat/story?id=8521585&singlePage=true>, 26. 4. 2015).

Laub, Z. (2014). The Taliban in Afghanistan. *Council on Foreign Relations*. 4. 7. 2014 (<http://www.cfr.org/afghanistan/taliban-afghanistan/p10551>, 17. 4. 2015).

MVCR (2009). *Definice pojmu terorismus* (<http://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>, 1. 4. 2015).

MZV (2015). *Afghánistán* (http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asi/afghanistan/, 4. 4. 2015).

Stanford University (2015). *Mapping Militant Organisations – The Taliban* (<http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/367#note4>, 15. 4. 2015).

Terrorism-Research (2015). *History of Terrorism* (<http://www.terrorism-research.com/history/>, 2. 4. 2015).

The Guardian (2008). *Afghanistan: 2001-2008* (<http://www.theguardian.com/world/2008/apr/08/afghanistantimeline.afghanistan>, 23. 4. 2015).

US Department of State (2013). *The Soviet Invasion of Afghanistan and the U.S. Response* (<https://history.state.gov/milestones/1977-1980/soviet-invasion-afghanistan>, 14. 4. 2015).

Wander, A. (2008) A history of terror: Al-Qaeda 1988-2008. *The Guardian*. 13. 7. 2008 (<http://www.theguardian.com/world/2008/jul/13/history.alqaida>, 25. 4. 2015).

White House (2001). *G. W. Bush - Presidential Address to the Nation* (<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011007-8.html>, 22. 4. 2015).

Windrem, R. (2005). Al-Qaida timeline: Plots and attacks. *NBC NEWS* (http://www.nbcnews.com/id/4677978/ns/world_news-hunt_for_al_qaida/t/al-qaida-timeline-plots-attacks/, 12. 4. 2015).

9/11 Commission (2014). *Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States* (http://www.9-11commission.gov/report/911Report_Exec.htm, 20. 4. 2015).

6 RESUMÉ

The aim of this Bachelor's thesis is to find out how international/transnational terrorism profits from failing/failed states. In this case we'll talk about Afghanistan. Afghanistan is for a long time known as a failing/failed state. What does that mean is that political government in the country has not enough political power to control all territories of the state. Economic situation is bad and state can't offer enough of political goods. This situation can be caused for example by civil wars or some ethnical problems. In the example of Afghanistan this situation was caused by Soviet occupation. Many Afghans didn't agree with the occupation. So some of them formed armed opposition based on jihad against intruders.

The fighters were known as Mujahedeens. And that's how the Soviet war in Afghanistan began. After few years of fighting, Soviet forces pulled back. Soviet Union couldn't win the war and many Soviet soldiers died. After this war the civil war began. There were many fractions of Mujahedeen fighters who fought against themselves, because they wanted to gain some sort of power. State was still very unstable. After all of this the Taliban movement had risen. They wanted to set strict Islamic regime in the whole Afghanistan. They fought against bad Muslims which sexually harassed, tortured and killed young boys and girls. After some time Taliban became the most powerful power in the Afghanistan.

Taliban cooperated with international terrorist organization Al-Qaeda, which had its roots in Afghanistan. Al-Qaeda sets their bases and training camps for terrorists in Afghanistan. They've took advantage of the situation in the country when there was no powerful government just Taliban. So they had free hands for their preparations and training for global jihad.